

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Agrární zahraniční obchod ČR s obilovinami

Luka Trifunović

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Luka Trifunović

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Agrární zahraniční obchod ČR s obilovinami

Název anglicky

Agrarian foreign trade of the Czech Republic with cereals

Cíle práce

Cílem práce je identifikovat vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v oblasti obilovin. Práce se bude zaměřovat na obchod s Evropskou unií a dále pak na obchod s nejvýznamnějšími obchodními partnery.

Metodika

První část práce bude rešeršního charakteru, kdy bude provedena analýza dokumentů týkajících se agrárního zahraničního obchodu ČR. V praktické části bude provedena analýza obchodních toků pomocí indexu LFI. V závěrečné části práce bude provedena syntéza dílčích výsledků, jejich diskuse a formulování závěrů práce.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

agrární zahraniční obchod, trh, obiloviny, export, objem, hodnota, komparativní výhody

Doporučené zdroje informací

SAMUELSON, P. A. a NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. 13. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 9788020504.

SMUTKA, L., SVATOŠ, M., VOLOŠÍN, J. a POKORNÁ, I. *Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v evropském a světovém kontextu*. Praha: Powerprint, 2011. ISBN 978-80-874-1522-1.

SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod : teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Tomáš Vacek, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 16. 6. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci „Agrární zahraniční obchod ČR s obilovinami“ vypracoval samostatně pod vedením vedoucího práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních pramenů, které jsou v práci citovány a uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze, dne 14. 3. 2023

Luka Trifunović

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Tomáši Vackovi, Ph.D. za veškeré cenné rady a připomínky, a především za jeho ochotu a spolupráci.

Agrární zahraniční obchod ČR s obilovinami

Abstrakt

Cílem práce je identifikovat vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v oblasti obilovin v letech 2009–2022. Práce se zaměřuje na obchod s Evropskou unií a dále pak na obchod s nejvýznamnějšími obchodními partnery, kterými jsou především Německo, Slovensko a Polsko. První část má rešeršní charakter, obsahuje analýzu dokumentů, týkajících se agrárního zahraničního obchodu ČR. V praktické části byla provedena jak analýza exportu a importu obilovin, tak analýza obchodních toků (s použitím Lafayova indexu) pro jednotlivé obiloviny vůči EU. Výsledkem práce je velký vývoz pšenice do Německa a komparativní výhoda vůči EU státům. Závěrem jsou teoretická východiska a dotčení se nynější situace, která se týká celé populace.

Klíčová slova: agrární zahraniční obchod, trh, obiloviny, export, objem, hodnota, komparativní výhody

Agrarian foreign trade of the Czech Republic with cereals

Abstract

The aim of the thesis is to identify the development of the agricultural foreign trade of the Czech Republic in the area of cereals in the years 2009–2022. The work focuses on trade with the European Union and then on trade with the most important trade partners, which are mainly Germany, Slovakia and Poland. The first part of the work is of a research nature, it contains an analysis of documents related to the Czech Republic's agricultural foreign trade. In the practical part, both the analysis of export and import of cereals, as well as the analysis of trade flows (using the Lafay index) for individual types of cereals in relation to the EU, were subsequently carried out. The result of the work is a large export of wheat to Germany and a comparative advantage over EU countries. In conclusion, there are theoretical principles and a discussion of the current situation that concerns the entire population.

Keywords: agrarian foreign trade, market, cereals, export, volume, value, comparative advantages

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Cíl práce.....	12
2.2 Metodika.....	12
3 Teoretická východiska.....	15
3.1 Liberalismus a protekcionismus.....	15
3.1.1 Liberalismus.....	15
3.1.2 Protekcionismus.....	15
3.2 Mezinárodní organizace.....	16
3.2.1 WTO.....	16
3.2.2 UNECE.....	17
3.2.3 OECD.....	17
3.2.4 EU.....	18
3.2.5 GAFTA.....	18
3.3 Obchodování s komoditami na světových burzách.....	19
3.3.1 Incoterms.....	20
3.3.2 Certifikace v obchodování.....	23
3.4 Vlivy působící na AZO.....	24
3.4.1 Zahraničněobchodní politika.....	24
3.4.2 Společná zemědělská politika.....	25
3.5 Agrární zahraniční obchod ČR.....	27
4 Vlastní práce.....	29
4.1 Export a import po vstupu ČR do EU.....	29
4.2 Lafayův index (LFI).....	39
5 Výsledky a diskuse.....	42
6 Závěr.....	48
7 Seznam použitých zdrojů.....	50

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	52
8.1 Seznam obrázků.....	52
8.2 Seznam tabulek.....	52
8.3 Seznam grafů.....	52
8.4 Seznam zkratk.....	52

1 Úvod

Zahraníční obchod, ať už se jedná o obchod se zbožím nebo se službami, se uskutečňuje přes hranice státu. Vznikem zahraničního obchodu nastala světová dělba práce. V oblasti vnějších ekonomických vztahů je Česká republika otevřená a liberální, a proto je pro zemi zahraniční obchod význačný. Zemědělství je nezbytnou složkou primárního sektoru, tudíž zemědělství plní důležitou roli v naší ekonomice. Přesněji je to agrární sektor, který hraje klíčovou roli, jelikož vede k uspokojení lidu či společnosti, a hlavně vede k rozvoji světové ekonomiky. Bez agrárního sektoru by nemohla společnost fungovat. Rozumí se jím také potravinářský sektor a obchod s jeho produkty. Tato bakalářská práce se zabývá agrárním zahraničním obchodem ČR s obilovinami. Práce identifikuje vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v oblasti obilovin a zaměřuje se na obchod s EU od roku 2009, dále pak na obchod s nejvýznamnějšími obchodními partnery.

Česká republika je spolu s dalšími státy, jako jsou Slovensko, Polsko a Maďarsko členem Visegrádské skupiny a během posledních tří dekad došlo k vážným proměnám v samotném vývoji ekonomiky, obchodu a agrárního sektoru. Jednalo se především o ekonomické a politické změny. Mezi politické změny se řadí například konec studené války, rozšíření NATO a EU a mezi ekonomické změny spadá liberalizace, globalizace, technologická revoluce a také finanční krize, která měla dopad na světovou ekonomiku a vedla k výraznému hospodářskému zpomalenému růstu.

Od roku 1990 do roku 2008 došlo vlivem již zmíněných změn k událostem, které ovlivnily strategii a určitý tok agrárního sektoru. Z centrálně plánované ekonomiky tedy nastal přechod na tržní, návrat majetku původnímu majiteli (restituce), převod veřejného majetku na soukromý (privatizace), restrukturalizace národní ekonomiky, liberalizace agrárního obchodu v rámci CEFTA a EU vlivem působení GATT/WTO, příliv zahraničního kapitálu, ekonomická krize a dále existence a časté úpravy SZP (Společná zemědělská politika) a SOP (Společná obchodní politika). Kvůli těmto událostem došlo např. k poklesu zemědělství vzhledem k jeho podílu na výsledném HDP anebo ke strukturálním změnám, díky čemuž nastalo následné otevření importů (dovoz) agrárních produktů vzhledem k ostatním evropským zemím.

Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko byly na počátku 90. let 20. století soběstačné v celé řadě komodit mírného pásma, ale zmíněné události přinutily tyto státy k závislosti na importu. Do České republiky se tehdy dovážely hlavně obiloviny

z Německa a Rakouska. Jednalo se především o ječmen, pšenici, kukuřici, žito a také o obilovinu, která vznikla křížením žita a pšenice – tritikále.

Existují i další faktory, které ovlivňují agrární obchod. Jedná se o růst domácí spotřeby a poptávku po produktech mírného, tropického a subtropického pásma. Dalšími faktory, které mají vliv na vývoj agrárního zahraničního obchodu, jsou globalizace, internacionalizace a reexport, který význačně ovlivňuje vývoj obchodu. Významnou roli hrají také klimatické podmínky, jelikož zemědělská produkce a úroda je na tomto faktoru závislá. Extrémní povětrnostní podmínky, jako jsou sucha, povodně nebo mrazy mohou nejen produkci, ale i zahraniční obchod značně ovlivnit (Smutka, Belova, 2011).

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Tato práce sleduje a hodnotí vývoj agrárního zahraničního obchodu České republiky v oblasti obilovin a zaměřuje se na obchod s EU a dále na obchod s nejvýznamnějšími obchodními partnery ČR.

Cílem je identifikovat strukturu a postavení, tedy vývoj agrárního zahraničního obchodu v oblasti obilovin po vstupu na společný trh čili po vstoupení do Evropské unie, analyzované období je od roku 2009 do roku 2022. Dalším záměrem práce je určit a zhodnotit obchod se státy EU, se sousedními zeměmi a s důležitými partnery. Cílem je tedy zjistit, které obiloviny a v jakém objemu se exportují do našich obchodních čili partnerských zemí a které se importují do tuzemska. K identifikaci pozice českého agrárního exportu ohledně jednotlivých obilovin vůči EU bude využita analýza komparativních výhod – Lafayův index.

2.2 Metodika

Analyzované období je v letech 2009–2022. Nejsou však v něm zahrnuty roky 2005–2008, a to z důvodu neúplných a nepravdivých hodnot hmotností uvedených na Českém statistickém úřadě – nařízení EU 1915/2005.

Jako zdroj dat pro analýzu je využit Český statistický úřad. Peněžní objemy budou analyzovány v dolarech (USD). K výsledku analýzy bude nutná i hodnota netto váhy obilovin, která bude v kilogramech (kg).

Pro celkovou analýzu finančního exportu a importu pro obiloviny a poté zvláště pro ječmen, kukuřici, pšenici, lesknici kanárskou a žito je spočítána jednotková cena a saldo, kde je též využit bazický index k určení vývoje určitých hodnot s porovnáním roků 2009 a 2022. V práci je použito i průměrné tempo růstu, jež je vypočítáno z řetězových indexů od roku 2009 do roku 2022. Jednotková cena a její vzorec:

$$\text{Jednotková cena (USD)} = \frac{\text{Cena za množství (USD)}}{\text{Množství (kg)}}, \quad (1)$$

kde jednotková cena vyjadřuje cenu za kilogram, cena za množství vyjadřuje celkovou cenu za dané množství v kilogramech a množství v kilogramech vyjadřuje celkovou hodnotu.

Saldo (USD), které je spočítáno jako rozdíl mezi exportem a importem, má následující vzorec:

$$\text{Saldo (USD)} = x(\text{USD}) - m(\text{USD}), \quad (2)$$

kde saldo je kladné či záporné a je uváděno v dolarech (USD), písmeno „x“ představuje export a písmeno „m“ import a ukazují na finanční hodnotu (USD).

K dalšímu zkoumání je využít bazický index k určení vývoje hodnot u exportu, importu, jejich jednotkových cen a salda. Základní období je rok 2009 a je porovnáván s rokem 2022. Bazický index a jeho vzorec:

$$\text{Bazický index (2022)} = \frac{\text{Hodnota (2022)}}{\text{Hodnota (2009)}}, \quad (3)$$

bazický index za rok 2022 se vypočítá jako podíl hodnoty v roce 2022 a hodnoty v roce 2009. Výsledek ukazuje, o kolikrát či o kolik procent se daná hodnota zvětšila nebo zmenšila. Řetězový index je podobný indexu bazickému, ale rozdíl je v tom, že se vůči sobě porovnávají po sobě následující hodnoty daného sledovaného jevu, resp. daná hodnota v daném roce je porovnávána s předchozí hodnotou v předchozím roce. Z výsledků řetězového indexu je určeno meziroční průměrné tempo růstu, které se spočítá pomocí funkce GEOMEAN v Excelu. Toto tempo růstu je ukazatelem, jestli hodnoty rostly, nebo klesaly a jakým tempem v procentech.

Dále je v práci je udělána analýza obilovin, tedy celkově pro ječmen, kukuřici, pšenici, lesknici kanárskou a žito v podobě grafů ohledně exportu a importu v roce 2009 a totéž i v roce 2022. Ukazatelé v grafech jsou v procentech, zobrazují, do jakých států se nejvíce vyváželo a z jakých zemí se nejvíce dováželo. Státy, kterými se práce zabývá, jsou státy Evropské unie, a převážně jsou to země, které sousedí s Českou republikou.

Další analýzou je určení komparativní výhody ve vývozu ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice kanárské a žita vůči EU. Analýza je vypočtena z Lafayova indexu (LFI). Ve svém díle Gerard Lafay (1992) uvádí:

$$\text{LFI} = 100 * [\text{X}_{ij} - \text{M}_{ij} / \text{X}_{ij} + \text{M}_{ij} - \sum(\text{X}_{ij} - \text{M}_{ij}) / \sum(\text{X}_{ij} + \text{M}_{ij})] * \text{X}_{ij} + \text{M}_{ij} / \sum(\text{X}_{ij} + \text{M}_{ij}), \quad (4)$$

kde „x“ představuje export, „m“ import produktu, „j“ (obiloviny) dané země, „i“ (ČR) vzhledem k EU. LFI poskytuje informaci o bilaterální komparativní výhodě vůči EU, pokud je hodnota kladná, existuje komparativní výhoda a čím je tato hodnota vyšší, tím se země více soustřeďuje, resp. specializuje se na daný produkt. Pokud je hodnota záporná, komparativní výhoda neexistuje, resp. z praktického hlediska se země na daný produkt nespécializuje.

3 Teoretická východiska

3.1 Liberalismus a protekcionismus

3.1.1 Liberalismus

Liberalismus v oblasti zahraničního obchodu klade důraz na svobodu jednotlivce, zejména na svobodu volného obchodování. Na národní i mezinárodní úrovni zdůrazňuje důležitost dělby práce, která zahrnuje spolupráci mezi účastníky určité činnosti s cílem dosáhnout vyšší produktivity a snížit náklady (von Mises, 2005). V agrárním sektoru se liberalismus projevuje především v podobě snah o odstranění regulací a omezení, která brání k volnému trhu a soutěži. Jedná se zejména o odstraňování protekcionistických opatření. Hnutí liberalismu též prosazuje minimalizaci státního zásahu do trhu a privatizaci státních podniků. Dalšími snahami liberalistů jsou vymýcení dotací poskytovaných zemědělcům a zemědělským podnikům, snižování regulací v oblasti ochrany životního prostředí, jedná se o užití pesticidů a geneticky modifikovaných organismů (GMO). Nicméně liberalizace může nést následky a rizika, například ohrožení drobných zemědělců a negativní dopad na životní prostředí (Mankiw, 2000).

Dále se uplatňuje princip komparativních výhod. Teorie komparativní výhody, kterou vyvinul v roce 1817 David Ricard, je chápána jako výhodnost mezinárodního obchodu, kdy jedna země vyrábí produkty s nižšími náklady než země druhá, tím roste i efektivita. Proto autor knihy *Zásady politické ekonomie a zdanění*, David Ricard, objasnil, že by se země měla vzdát té výroby, která je méně efektivní a produkovat pouze komoditu, která je efektivnější. Faktory přirozené či získané, jako např. hodiny potřebné k výrobě, nejsou hlavním zdrojem této teorie, nýbrž je to rozdíl v nákladech při produkci statků, což se dá pochopit jako výrobní procesy, které jsou zapojeny, např. stroje, dále poté cena či dostupnost faktorů, spadá mezi ně práce, půda, kapitál a přírodní zdroje (Štrach, 2009).

3.1.2 Protekcionismus

Protekcionismus, známý také jako ochranářství, se zaměřuje na ochranu domácích produktů a zejména domácího trhu před zahraničními konkurenty (Žaloudek, 2004). Protekcionismus využívá přímých a nepřímých zdrojů. Mezi přímé zdroje patří cla,

dovozní kvóty, licence pro export/import, vývozní subvence, embargo a neviditelné bariéry. Nepřímé zdroje zahrnují fiskální a monetární politiku, které ovlivňují saldo platebních účtů a agregátní proměnnou.

Clo je formou daně, kterou stát vybírá z dovozu nebo vývozu produktů. Cla zvyšují ceny produktů a výhodně působí na domácí producenty. Celkový objem dovozu je ovlivněn zavedením nebo zvýšením celních sazeb. Existuje tzv. prohibitivní clo, které je tak vysoké, že vývoz nebo dovoz je nemožný. Antidumpingové clo brání dovozu od výrobců, kteří prodávají své produkty pod úrovní nákladů. Státy, které byly v minulosti postiženy určitou bariérou od jiného státu, mohou použít tzv. odvetné clo.

Dovozní kvóty určují hodnotu nebo množství zboží, které lze dovést do země v určitém časovém období. Licence pro export/import slouží k legálnímu pohybu zboží a k získání dotačních prostředků od státu. Vývozní subvence poskytují podporu vývozu ze země a mohou být odečteny jako kompenzace mezi světovými a vnitřními cenami. EU a některé státy mimo ni považují tento nástroj za narušení trhu a usilují o jeho snížení nebo odstranění.

Embargo je zákaz vývozu určitého produktu do určité země nebo úplný zákaz obchodování s daným státem. O embargu rozhodují státy a světové organizace, jako je OSN¹. Neviditelné bariéry dovozu zahrnují různé předpisy a normy, které musí dovážené produkty splňovat, jako jsou technické, ekologické a hygienické normy. Tyto normy jsou nastaveny tak, aby omezovaly dovoz zboží konkurentů (Mankiw, 2000).

Státy, které prosazují protekcionistickou ideologii, obvykle jsou ekonomicky méně vyspělé. Tyto státy se snaží dočasně chránit svou ekonomiku, která prochází změnami, ale nejčastěji chtějí chránit domácí produkty, podpořit domácí výrobu, zvýšit domácí poptávku a udržet vysokou míru nezaměstnanosti. Kromě ekonomických důvodů mohou existovat i jiné důvody, jako jsou vojensko-politické, ekologické nebo tradiční (Žaloudek, 2004).

3.2 Mezinárodní organizace

3.2.1 WTO

Světová obchodní organizace (World Trade Organization – WTO) je instituce, jejímž úkolem je stanovování pravidel a regulace obchodních vztahů mezi svými členskými státy.

¹ Organizace spojených národů, je mezinárodní organizace založená v roce 1945 s cílem mírového soužití států celého světa.

Hlavním cílem činnosti WTO je podpora rozvoje mnohostranného mezinárodního obchodního systému v globálním hospodářství. Na celosvětovém obchodu se podílí přibližně 90 % členských států. Ve své činnosti vychází WTO z dohod, dojednaných v rámci Uruguayského kola GATT². Členské státy WTO jsou vázány dodržovat tyto dohody, které jsou právním základem pro předpisy mezinárodního obchodu.

WTO na dohody dohlíží, podporuje jejich naplňování, působí jako zprostředkovatel pro jednání o obchodních pravidlech a řeší spory mezi členskými státy.

Světová obchodní organizace má za cíl dosáhnout úplné liberalizace mezinárodního obchodu a vytvoření univerzálního mezinárodního právního systému, který by měl zajistit dodržování přijatých principů a pravidel.

3.2.2 UNECE

Evropská hospodářská komise (United Nations Economic Commission for Europe – UNECE) je jednou z komisí OSN. K činnostem Evropské hospodářské komise (EHK) patří zpracování ekonomických analýz, udržitelné produkce energie, oblast životního prostředí, lidských sídel, rozvoj obchodu, průmyslu a podnikání, oblast dřevařství a dopravy. Z obchodně-politického hlediska je pro Výbor pro obchod, průmysl a rozvoj obchodu Evropská hospodářská komise (EHK) důležitá.

3.2.3 OECD

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Co-operation and Development – OECD) je mezinárodní organizace, která seskupuje 30 hospodářsky významných průmyslových zemí světa, mezi nimiž figuruje i Česká republika. Organizace umožňuje efektivně usměrňovat vztahy členských států OECD, ale také nečlenských zemí. Mezi důležité cíle se zahrnuje růst hospodářského tempa členských zemí, růst zaměstnanosti, vymýcení diskriminace, rozvoj světového obchodu a zkvalitnění životní úrovně.

Hlavním tématem každoročního zasedání Rady OECD na úrovni ministrů je obchodně-politická problematika. Ta je rozebírána s ohledem k dalšímu vývoji liberalizace mezinárodního obchodu v rámci Světové obchodní organizace. V oblasti obchodní politiky

² Mnohostranná dohoda obsahující pravidla pro řízení obchodu a pro fórum, od 1. ledna 1995 GATT nahrazen WTO, nicméně GATT zůstal v platnosti mezi některými členy.

jsou studie a analýzy hlavními výstupy zabývajícími se přínosy liberalizace, které se zaměřují na určité oblasti obchodu se zbožím a službami.

Česká republika vstoupila do členství OECD v roce 1995. Od roku 1998 byla ČR vázána podmínkami Konsenzu, byl jí přidělen statut pozorovatele, avšak zásah do sjednávání podmínek, pravidel a kritérií Konsenzu nebyl možný. Česká republika byla přijata za řádného člena o 3 roky později, tudíž do dané problematiky již zasahovat mohla (Svatoš a kol., 2009).

Od vstupu do OECD se České republice zvýšilo HDP o 19 % a byla dosažena jedna z nejnižších úrovní nezaměstnanosti a chudoby v této mezivládní organizaci (Tripartita, 2020).

3.2.4 EU

Evropská unie (EU), která spolupracuje s WTO, spadá k nejdůležitějším organizacím, jejíž ekonomika náleží k těm nejotevřenějším. Vnitřní trh EU je jednotný, mezi členskými státy tedy platí pravidlo volného obchodu. EU jedná jednomyslně za všechny členské státy, zaručuje se tak za jejich obchodní politiku a vyjednává dohody jejich jménem. To jí umožňuje mít na jednáních větší váhu než by měly samostatně jednající státy.

Díky dohodám EU mají její členské státy vzájemně výhodný přístup na trh. Jedná se o snížení cel, pravidla duševního vlastnictví, udržitelného rozvoje či lidského práva. Evropští vývozcí mají tedy spravedlivé podmínky, jelikož EU hájí a podporuje zájmy evropského průmyslu a podniků tím, že odstraňuje bariéry obchodu (EU, 2021).

3.2.5 GAFTA

GAFTA (The Grain and Feed Trade Association) čili sdružení obchodu s obilím a krmivem, je mezinárodní organizace, která se pohybuje v oblasti obilovin, přesněji jsou to obchodníci v oblasti obilí. Tato organizace vytváří smlouvy se standardními ustanoveními pro obchod s obilím a byla založena v roce 1971 se sídlem v Londýně.

Chrání zájmy členů GAFTA poskytováním podpory prostřednictvím smluv a rozhodčích řízení, zajištěním obchodu, obchodní politikou, odborným vzděláváním. Jejím cílem je podpora mezinárodního obchodu se zemědělskými komoditami, kořením a obecnou produkcí zemědělských komodit.

GAFTA sdružuje více než 1 900 členů v 98 zemích, proto disponuje širokou škálou členství, tedy včetně odborníků, makléřů, analytiků, rozhodců, jednotlivců, profesionálů atd. Nejenže díky této organizaci členové používají její standardizované smlouvy a obchodní pravidla, ale dostávají i pravidelnou a kvalifikovanou informační a poradenskou podporu, kterou pak použijí k zahraniční ekonomické činnosti (Gafta, 2021).

3.3 Obchodování s komoditami na světových burzách

Obchodování se zemědělskými komoditami, jako je například pšenice, kukuřice, řepka a sója probíhá na mezinárodních komoditních světových burzách. Nejznámější burzou v rámci Evropské unie je MATIF, která je členem skupiny Euronext, jež vznikla sloučením několika burz v Evropě. MATIF neboli „Marché a terme international de France“ je burza založená roku 1986 kvůli zamezení kolísání úrokových sazeb a kurzu měn pro francouzské firmy. Původně na ní obchodovali i francouzské státní obligace. Už v roce 1988 bylo do operací na trhu zahrnuto i obchodování se zbožím, jako je například káva, kakao nebo cukr. Nyní francouzská komoditní burza MATIF funguje spíše pro smlouvy typu „futures“³ pro komodity pšenice, kukuřice a řepka. Přestože existuje MATIF na kukuřici, v praktickém obchodování není likvidní. Kontrakty jak na pšenici, tak i na kukuřici se uzavírají pouze na základě MATIF – u pšenice.

Zajímavostí z praktického obchodování se zemědělskými komoditami je i měsíc na burze. Například velký zemědělec se rozhodne v březnu prodat 5 000 tun pšenice s termínem dodání v dubnu. Pro tento obchod by se obě strany neměly dívat na cenu burzy pro březen, ale až pro květen. Lze tedy říct, že pro obchody uzavřené s termínem dodání v lednu a únoru je třeba se dívat na březnový Matif, na obchody s termínem dodání březen a duben na květnový Matif atd. Občas se může obchodovat podle březnového Matifu s dodáním v březnu. Toto však jsou pouze neformální obchodní vztahy, které se mohou změnit dle vzájemné dohody mezi zemědělcem a obchodníkem nebo mezi dvěma obchodníky (Czech agro komodite, 2021).

³ Speciální typ forwardového kontraktu. Je to smlouva uzavřená v jednom časovém okamžiku o dodání zboží k určitému budoucímu datu za cenu stanovenou v době uzavření smlouvy. Jsou obchodované na derivátové burze (Chicago Mercantile Exchange, New York Futures Exchange atd.).

3.3.1 Incoterms

Incoterms neboli velice zásadní pravidla stanovují standardní globální obchodní podmínky, které jsou nápomocny obchodníkům, přepravním, právníkům a pojišťovněm při koupi, prodeji a transportu zboží (DSV, 2020).

Incoterms, tedy soubor mezinárodních výkladových pravidel je připravován a vydáván Mezinárodní obchodní komorou v Paříži. Aplikací těchto pravidel je možné vyvarovat se nejistotě odlišných výkladů různých dodacích položek na mezinárodní půdě. Od roku 1936 jsou vydávána pravidla Incoterms, která se postupem času měnila a doplňovala. V roce 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000, 2010 a 2020 došlo k dalším změnám a dodatkům, které byly publikovány v těchto letech. Pokud se obchodní strany dohodnou na použití Incoterms, musí uvést rok vydání příslušné verze u jednotlivých dodacích podmínek. Jelikož se Incoterms zaměřuje pouze na vztahy mezi prodávajícím a kupujícím, vztahy k ostatním subjektům jsou řešeny jinou formou smluvních typů, jedná se např. o vztah k dopravci – přepravní smlouva, vztah k bance – smlouva o dokumentárním akreditivu. Přejedání vlastnictví ke zboží Incoterms nevysvětluje, ale přechod nákladů a rizik už ano (Machková a kol., 2000).

Od prvního dne roku 2020 začaly platit nové standardizované obchodní podmínky, INCOTERMS 2020. Oproti roku 2010 tato nynější verze definuje povinnosti a odpovědnosti jasněji. Na základě kupní smlouvy, nejčastěji používané obchodní podmínky při obchodu se zbožím, existují pravidla a ta popisují především: rozdělení povinností mezi prodávajícím a kupujícím (zajištění přepravy, pojištění zboží, sběr přepravních dokumentů a vývozní či dovozní licence), dále, která ze smluvních stran bude odpovídat za jaké náklady a v neposlední řadě kdy přejde riziko z prodávajícím na kupujícím. Pravidla Incoterms 2020 se tedy nezabývají otázkami přechodu vlastnického práva nebo nároku na prodané zboží, neuhrazují kupní smlouvu a ani ji nenahrazují, pouze určují, co se stává její částí, co se týče prodávajícího zboží, to Incoterms nespécifikuje.

Jako u předchozích verzí Incotermsu, verze z roku 2020 obsahuje rovněž 11 pravidel, která se člení na 2 části.

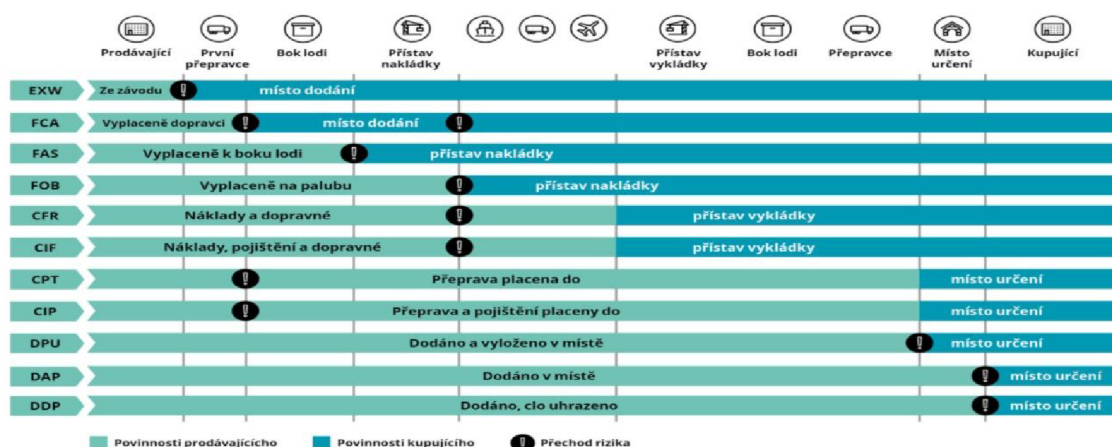
1. Pravidla vhodná pro jakýkoliv druh přepravy – celkem 7 pravidel, která jsou používána bez ohledu na způsob zvolené dopravy a bez ohledu na to, zda je jen jeden zvolený způsob dopravy či kombinovaný:

- EXW (Ex Works = ze závodu) – prodávající dodá zboží kupujícímu v areálu (objektu) prodávajícího (závod, továrna), tím splní prodávající dodání.
 - FCA (Free Carrier = vyplaceně dopravci) – prodávající dodá zboží kupujícímu buď za a) v sídle prodávajícího – naložením na dopravní prostředek zajištěný kupujícím, nebo za b) je-li místo jinde, např. naložením na dopravní prostředek prodávajícího, či když zboží dosáhne sjednaného místa či je připraveno k vykládce z dopravního prostředku prodávajícího nebo pokud je zboží k dispozici dopravci nebo jiné osobě určené kupujícím.
 - CPT (Carriage Paid To = přeprava placena do sjednaného místa dodání a určení) – prodávající je povinen přepravu uhradit a uhradit případné náklady spojené s přepravou. Proávající dodá zboží předáním dopravci nebo smluvním zajištěním prodávajícím či obstaráním takto dodaného zboží.
 - CIP (Carriage and Insurance Paid To = přeprava a pojištění placeny do sjednaného místa dodání a určení) – totéž jako u CPT, ale u CIP hraje i roli pojištění kryjící riziko kupujícího za ztrátu či poškození během transportu. Toto je prodávající povinen sjednat.
 - DAP (Delivered at Place = dodáno v místě) – prodávající splní dodání, jakmile je zboží dodáno kupujícímu na příchozím dopravním prostředku na místě určeném a je připraveno k vykládce (sjednané místo dodání).
 - DPU (Delivered at Place Unloaded = dodáno a vyloženo v místě) – dodání je splněno, jestliže je zboží vyloženo z příchozího dopravního prostředku a je připraveno pro kupujícího.
 - DDP (Delivered Duty Paid = dodáno, clo placeno) – prodávající splní dodání, jakmile zboží dodá kupujícímu, celně odbavené v dovozu na příchozím dopravním prostředku připravené k vykládce kupujícím ve sjednaném místě určení. Proávající má tedy povinnost nést veškeré náklady spojené s přepravou zboží a povinnost celně odbavit toto zboží a také toto clo uhradit.
2. Pravidla vhodná pro námořní a vnitrozemskou vodní dopravu – celkem 4 pravidla:
- FAS (Free Alongside Ship = vyplaceně k boku lodi) – prodávající splní svou povinnost dodání, když dodá zboží k boku lodi určené kupujícím v určeném přístavu nakládky. Riziko ztráty a poškození zboží přechází na kupujícího v momentě dodání zboží k boku lodi.

- FOB (Free On Board = vyplaceně na palubu) – prodávající má povinnost dodat zboží na palubu lodi předem určené kupujícím v určeném přístavu nakládky nebo obstarat dodání zboží tímto způsobem. Od okamžiku, kdy je zboží dodáno na palubu lodi, tedy na předem stanovené místo, přechází veškeré riziko na kupujícího.
- CFR (Cost and Freight = náklady a dopravné) – prodávající dodá zboží na palubu lodi, nebo pokud prodávající obstará již takto dodané zboží. Riziko poškození zboží přechází na kupujícího dodáním zboží na palubu. Navíc je prodávající povinen sjednat dopravu a zaplatit přepravné potřebné pro dodání zboží do přístavu předem určené kupujícím.
- CIF (Cost, Insurance and Freight = náklady, pojištění a dopravné) – totéž jako u pravidla CFR, akorát u pravidla CIF je prodávající rovněž povinen sjednat pojištění kryjící riziko kupujícího ze ztráty nebo poškození zboží během přepravy.

Pravidla INCOTERMS byla tradičně uplatňována v mezinárodním obchodě, kde dochází k přepravě zboží přes hranice. Nicméně v EU se stal přechod přes státní hranice méně využívaným a významným, proto se tato pravidla uplatňují nejen v mezinárodních, ale i vnitrozemských kupních smlouvách.

Obrázek 1: Přechod rizika z prodávajícího na kupujícího

Zdroj: Deloitte, 2020

Oproti starší verzi, tedy verzi 2010, se Incoterms 2020 odlišuje významnými změnami. Jedná se např. o změny zkratky DAT na DPU – znamená to jen, že místem určení může být jakékoliv místo, ne pouze terminál, dále při prodeji zboží při pravidlu FCA bylo dodatečně ustanoveno, že palubní náložný list (bills of lading) může být dodán

až po naložení. Je také možné, aby si prodávající či kupující zajistili vlastní dopravu vlastními prostředky, a to u pravidel FCA, DAP, DPU a DDP a také požadavky na zabezpečení zboží, které byly zahrnuty do přepravních povinností a nákladů (Deloitte, 2020).

3.3.2 Certifikace v obchodování

Certifikace výrobku je postup, který osvědčuje jeho vlastnosti s technickou specifikací. Certifikát dokládá splnění požadavků na užitné vlastnosti a na bezpečnost výrobku, stanovených danou technickou specifikací. Dle zákona č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti, musí být na trh uváděny pouze výrobky, které splňují bezpečnost a kvalitu (TZÚ, 2020).

V první řadě existuje certifikát GMP+. Tato certifikace osvědčuje, že daná společnost, která se zabývá zemědělskými komoditami, tím jsou myšleni pěstitelé, dopravci, obchodníci, skladovatelé, splňuje bezpečnost krmiv podle mezinárodního certifikačního schématu GMP+FSA.

Dále existuje certifikát ISCC, který dokládá, že daná společnost, jež se zabývá obchodováním biomasou pro výrobu biopaliv, splňuje kritéria udržitelnosti podle evropské směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Pro výrobu biopaliv se využívá řepka, pšenice, kukuřice aj. Tato certifikace tudíž platí i pro pěstitelé, obchodníky a dopravce, kteří se biomasou a zpracováním biopaliv zabývají. Pomocí certifikátu ISCC je možné sledovat původ biomasy z udržitelných zdrojů včetně výpočtu emisí skleníkových plynů v různých fázích výroby.

Tyto uvedené certifikace jsou prováděny ve společnostech jednou ročně, jelikož každý rok probíhá audit. Příkladem jsou faktury, které společnost vydává. Pokud se jedná o obchod se zemědělskými komoditami, musí v nich být uvedeno zajištění GMP+FSA. Pokud o obchod s biopalivem, tak jde o certifikaci ISCC (Agroscout, 2021).

ISO 9001 je dalším certifikátem, který společnosti využívají k zajištění konzistentní kvality svých produktů a služeb. Tento certifikát prokazuje, že daná společnost si dává pozor na dodržování vysokého standardu produktů a minimalizuje pravděpodobnost jejich závad a ostatních nedostatků. Cílem jsou tedy zákazníci, kteří můžou u firmy s maximální důvěrou nakupovat. ISO 9001 je nejvyhledávanější formou pro řízení jakosti s více než milionem certifikovaných organizací ve 180 zemích po celém světě. Společnosti, které nakupují od dodavatele, tedy požadují, aby měly tento certifikát kvůli minimalizaci rizika

nakoupeného špatného produktu či služby. Samozřejmostí jsou i kontrolní každoroční audity k udržení platnosti certifikace, jež mohou být i neohlášené ve zvláštních případech (TSU, 2020).

3.4 Vlivy působící na AZO

Na český agrární zahraniční obchod či trh působí mnoho vlivů, objektivní a subjektivní. Objektivní vlivy jsou určeny geografickou polohou, přístupem k moři, přístupem k levné dopravě, klimatickými podmínkami, dále jsou to zdroje surovin, ekonomická vyspělost města a venkova, jednotlivých oblastí a vzdělanost. Subjektivní faktory zahrnují vlivy různých činitelů, ale zejména státu a jeho institucí. Stát zasahuje do státní ekonomiky minimálně (liberalismus), nebo značně více (protekcionalismus). Stát ovlivňuje své vnější ekonomické vztahy prostřednictvím různých zákonů, opatření a pravidel. Tyto prostředky mají za cíl ovlivnit objem, teritoriální a zbožovou strukturu vztahů a institucionální formu provádění těchto vztahů. Svatoš a kol. (2009) ve svém díle uvádí, že státní zásahy se dělí na:

- plány, programy, národohospodářské, oborové koncepce,
- daňová politika,
- měnová a finanční politika,
- obchodní politika,
- administrativně-právní nástroje.

Dle Svatoše a kol. (2009, s. 25) „*historicky první státní zásahy měly chránit domácí výrobu, většinou ekonomicky slabou, vůči zahraniční konkurenci. Státní protekce (cla) měla mladým státům zajistit dodatečné ekonomické zdroje. Státní zásahy ve prospěch vyvážejících podniků se začaly masověji uplatňovat až ve 20. století. V současné době existují státní zásahy, které mají obecně ekonomické účinky, a působí tak i na vnější ekonomické vztahy*“.

3.4.1 Zahraničněobchodní politika

Součástí státních zásahů do ekonomiky je i obchodní politika, která se pohybuje mezi dvěma principy, liberalismem a protekcionalismem. Kromě těchto dvou principů zahraničněobchodní politiky existuje obchodní politika bilaterální (dvoustranná) a multilaterální (mnohostranná). Obchodní politika závisí na času a reaguje na celkovou

hospodářskou politiku a situaci, tudíž obchodní politika vychází nejen z celkové hospodářské politiky země, ale i ze zahraniční politiky.

Faktor, který představuje různé zahraničněobchodní překážky vůči jiným zemím, označujeme diskriminace. Naopak faktor, který poskytuje výhody a souvisí s obchodní politikou je preference.

Obchodní politika pracuje s prostředky, které jsou vzájemně spojené. Jde o autonomní a smluvní prostředky. Cla, licenční řízení, devizové restrikce a kvantitativní restrikce považujeme za pasivně autonomní prostředky. Ty mají za úkol chránit domácí trh před zahraniční konkurencí, která je vzhledem k vnitřnímu trhu silnější, a proto to může pro domácí výrobu znamenat negativní následky, dále mají v moci ovlivnit vnější faktory na vývoj obchodní bilance a tím na celkovou platební bilanci. Státní úvěry, státní garance a další prostředky, kterými stát ovlivňuje hospodářské subjekty k vývozu, jsou aktivní autonomní prostředky. V minulosti sem patřily vývozní prémie a systém vývozních subvencí. V obchodní politice jsou smluvní prostředky obsaženy ve dvoustranných a mnohostranných vztazích ekonomiky. Obchodní smlouvy, platební dohody, úvěrové dohody spadají mezi klasické smluvní prostředky. Mezi nynější prostředky, které se využívají, se řadí ekonomické dohody, strategické dohody, hospodářské spolupráce, podpora ochrany investic a další (Svatoš a kol., 2009).

3.4.2 Společná zemědělská politika

Ochrana domácího trhu před vnější konkurencí vychází ze společného trhu pro obiloviny. Společná organizace trhu pro obiloviny, který schválila Rada ministrů v roce 1962, měla úlohu modelovat chod pro trh s dalšími produkty. Opatření, která chránila domácí trh, se začala uplatňovat plně po roce 1968.

Společná zemědělská politika (SZP), která je považována za jednu z nejnákladnějších politik, s jejími reformami usiluje o omezení produkce a zaměřuje se na protekci životního prostředí a kvalitu potravin. Cíle, které SZP má za povinnost plnit, jsou stanoveny v Římské smlouvě (EHS),

- zvýšit produktivitu výroby,
- zajistit přiměřenou životní úroveň pro zemědělce,
- stabilizovat trhy,
- zabezpečit dostatečné množství potravin pro obyvatelstvo,
- poskytovat spotřebitelům potraviny za přiměřené ceny.

Tři základní principy odvozené z původních pěti cílů obsažených v Římské smlouvě jsou následující: jednotný trh, který umožňuje zemědělským produktům volný pohyb přes hranice, preference Společenství, která chrání producenty před konkurencí zvenčí a zajišťuje jednotné vystupování navenek, a finanční solidarita, díky které jsou výdaje na SZP financovány ze společných zdrojů.

V 70. letech SZP nakupovala zemědělské produkty, kterým klesaly tržní ceny, byla totiž stavěna na principu intervenčních nákupů. Dále docházelo k subvenci vývozu zejména vlastních zemědělských produktů a obráceně to bylo s dovozem, který se zdaňoval. V 80. letech docházelo v rámci SZP k nadprodukcí a zatěžování evropského rozpočtu. Protekcionistická opatření vedla k protestům a konfliktům. V roce 1988 SZP čelila vnějším a vnitřním tlakům, a hrozil finanční kolaps. Aby se situace zlepšila, byly provedeny různé reformy, jako například snižování garantovaných cen, zavedení přímých a jednotných plateb, politika rozvoje venkova a další kroky s cílem zvýšit příjmy a omezit náklady na zemědělství.

Po roce 2023 bude mít nová SZP za cíl posílit zajištění životního prostředí, podpořit menší zemědělské podniky a pomoci mladým zemědělcům v jejich začátcích. Nová SZP bude mít mnoho úprav, od ambicióznějších cílů v oblasti životního prostředí a klimatu po podporu pro členské státy, které mají být náročnější k dostání vzhledem k tomu, jak to bylo v minulosti. Členské státy budou také povinné připravovat strategický plán provádění politiky na dalších 5 let.

K hlavním aspektům nové SZP návrhů patří:

- lépe zacílené přímé platby a intervence v oblasti venkova (tyto platby a intervence musejí být součástí strategického plánu),
- nová struktura ekologizace založena na podmínkách ochrany životního prostředí (zemědělci toto musejí dodržovat, k tomu i další opatření v rámci obou pilířů – I. podpora příjmů a opatření na řízení trhu, II. rozvoj venkova),
- přístup založený na výkonnosti (členské státy musejí každý rok podávat své výsledky).

SZP a ČR

Česká republika se vstupem do EU vystavila konkurenci ve formě 27 členských států EU, začala se tedy přizpůsobovat tržní regulaci, která měla dopady na komoditní strukturu českého zemědělského sektoru. Především to bylo cukrovarnictví a jeho výroba, která

klesla, dále i úbytek plochy na pěstování řepy. Nicméně vstup do EU zařídil svým zemědělcům mnoho výhod. Zvýšili se příjmy, životní úroveň, výkupní ceny zemědělských produktů a rozsáhlejší možnosti exportu.

Do roku 2020 ČR využívala k čerpání přímých plateb režim jednotné platby na plochu, kde zemědělci dostávali jednotné platby na hektar obdělávané zemědělské půdy. Vedle toho členské státy mohly dorovnávat své přímé platby národními doplňkovými platbami, které navyšovaly vlády o 30 % nad hodnotu za daný rok, nesmělo to však přesáhnout 100 %. Zemědělci, kteří dostávají přímé i doplňkové platby, mohou využívat podporu, která jim pomáhá vyrovnávat se finančně a týká se to méně příznivých oblastí (horské oblasti) a oblastí s ekologickými problémy.

Ve spolupráci se Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF) má za provádění společné zemědělské politiky v České republice svou zodpovědnost i Ministerstvo zemědělství. Především úkolem SZIF je administrace financí čerpaných z fondů, jako je Evropský zemědělský záruční fond (EAGF), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) a Evropský rybářský fond (EFF).

Mezi lety 2014–2020 na základě fondu pro rozvoj venkova, české zemědělství dostalo od unijních zdrojů 2,3 mld. EUR a 1,2 mld. EUR ze státních zdrojů, tedy z českého rozpočtu (Euroskop, 2021).

3.5 Agrární zahraniční obchod ČR

V současné době zemědělství zastupuje jednu z nejvýznamnějších a nejdůležitějších ekonomicko-sociálních aktivit. I přesto, že podíl zemědělství na celkovém světovém HDP činí 2 % (HDP ČR – 3 %), role zemědělství v moderním světě je nepostradatelná a velice důležitá pro civilizaci (Smutka a kol., 2011).

Zahraniční či mezinárodní obchod umožňuje zemi spotřebovat více statků, než kdyby se hranice produktům z jiných zemí uzavřely. Agrární zahraniční obchod (AZO) je nedílnou součástí zahraničního obchodu. AZO zvyšuje produktivitu, životní úroveň a rozšiřuje spotřební možnosti země. Agrární zahraniční obchod závisí na přírodních podmínkách, na kvalitě půdy, na technologiích, na sezónnosti zemědělské produkce a tím se odlišuje od samostatného zahraničního obchodu (ZO). Klesající náklady a rozdíly ve spotřebitelských preferencích jsou také důvodem, proč se zahraniční obchod uskutečňuje (Samuelson, 2013).

V pozici exportéra a importéra, tedy vývozce a dovozce, působí Česká republika na světovém a evropském agrárním obchodě. ČR a dalším státům se vlivem klimatických podmínek a požadavků obyvatelstva po komoditách, které musejí trvale dovážet, nedaří snižovat zápornou bilanci agrárního obchodu (Smutka a kol., 2011).

Ačkoli tedy export agrárního zboží z ČR rostl v EU i do třetích zemí, záporná bilance AZO se v 1. pololetí roku 2022 meziročně zhoršila o 21,2 %. Schodek agrárního zahraničního obchodu se zvýšil z 18,4 mld. Kč na 22,3 mld. Kč. Záporná bilance AZO se meziročně zhoršila vůči třetím zemím, z 8,7 mld. Kč na 12,9 mld. Kč. Vůči EU-27 se bilance naopak zlepšila, z 9,4 mld. Kč na 9 mld. Kč. Ke zhoršení salda vůči třetím zemím došlo zejména kvůli poklesu vývozu přípravků k výživě zvířat a piva do Ruské federace a nárůstu dovozu slunečnicového oleje z Ukrajiny a čerstvých ryb z Norska.

Z teritoriálního pohledu agrární zboží směřovalo (export) nejvíce do Německa (25,4 %) a na Slovensko (20,2 %). Dále následovalo Polsko (10,1 %), Rakousko (6,4 %). Odběratelé z třetích zemí byli zejména Spojené království (2 %) a USA (0,8 %). Největší dovoz (import) v 1. pololetí roku 2022 pocházel z Polska (15,4 %) a především z Německa (19,5 %). Dalšími významnými dovozci byly Nizozemsko, Itálie, Slovensko, Španělsko, Čína a Ukrajina. K nejlepšímu meziročnímu zlepšení bilance AZO v teritoriálním pohledu došlo v obchodě s Německem (o 7,2 mld. Kč), kdy se záporná bilance změnila na kladnou, a to vzhledem k výraznému zvýšení vývozu řepkového semene, pšenice, mléka a smetany a na druhou stranu snížením dovozu zeleniny, citrusových plodů a ostatního ovoce. Pak došlo ke zlepšení bilance se Slovenskem (o 1,4 mld. Kč), s Rakouskem (o 1,04 mld. Kč). Obchod s Itálií, Španělskem a Ruskem se zjevně zhoršil, tudíž došlo ke zhoršení bilance. S Itálií o 3,3 mld. Kč (pokles vývozu cigaret), se Španělskem o 2,2 mld. Kč a s Ruskem o 1,2 mld. Kč.

Z komoditního pohledu v 1. pololetí roku 2022 mezi nejvíce vyvážené agrární položky patřily cigarety, přípravky k výživě zvířat, jiné potravinové přípravky, pšenice a pekařské zboží. Mezi hlavní dovážené agrární položky do ČR byly vepřové maso, sýry a tvaroh, přípravky k výživě zvířat, jiné potravinové přípravky, pekařské zboží a káva (MZe, 2022).

4 Vlastní práce

4.1 Export a import po vstupu ČR do EU

Od 1. května roku 2004 je Česká republika zákonodárným členem Evropské unie. Tím se České republice otevřelo širší spektrum obchodování čili obchod s komoditami. Obchod tedy plyne z exportu a importu. Pokud se vyváží, tuzemský obchod si vede dobře a do České republiky poputují finanční prostředky za prodané zboží. Pokud se dováží, což znamená, že v tuzemsku není to, co neustále potřebujeme a využíváme, tak finanční prostředky poputují do dané země, od které jsme zboží nakoupili či dovezli.

Od začátku roku 2005 až do posledního dne roku 2022 se vyváželo enormní množství kilogramů (tun) jednotlivých zemědělských komodit do daných zemí.

Tabulka níže vykazuje export (tis. USD) a import (tis. USD) ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice kanárské a žita od roku 2009–2022. Od roku 2006–2008 jsou data hmotnosti neúplná, tudíž nejsou uvedena na ČSÚ (na základě nařízení EU 1915/2005). Na základě dostupných informací se disponovalo pouze s těmi, která byla k dispozici od roku 2009, proto je časová řada od roku 2009.

Tabulka 1: Export a import obilovin

Rok	Finanční export (tis. USD)	Exportní jednotková cena (USD)	Finanční import (tis. USD)	Importní jednotková cena (USD)	Saldo (tis. USD)
2009	456 110	0,1785	83 220	0,8650	372 890
2010	370 210	0,1970	89 373	0,9130	280 837
2011	663 306	0,2929	65 127	0,5839	598 179
2012	681653	0,2781	103 075	0,4017	578 578
2013	618 496	0,2887	90 808	0,4136	527 688
2014	705 890	0,2402	91 607	0,3599	614 283
2015	636 609	0,1932	77 875	0,3047	558 734
2016	624 762	0,1726	74 379	0,3586	550 383
2017	631 009	0,1838	79 170	0,3162	551 839
2018	539 443	0,2185	92 708	0,3447	446 735
2019	479 199	0,2186	108 551	0,2617	370 648
2020	657 077	0,2040	95 913	0,3148	561 164
2021	840 130	0,2487	111 957	0,3812	728 173
2022	1 025 510	0,3414	124 740	0,4990	900 770
Bazický index	2,484	1,9127	1,4989	0,5769	2,4156
Průměrné tempo růstu	1,0643	1,0511	1,0316	0,9586	1,0702

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Dále je vypočítána jednotková cena za kilogram exportu a importu. Poté je vypočítáno saldo mezi exportem a importem z hlediska finančního, tedy v dolarech (tis. USD). Na základě bazického indexu je určen vývoj exportu a importu, jednotkové ceny exportu a importu a salda od roku bazického čili 2009 vzhledem k roku 2022. U exportu a importu, jednotkové ceny za export a import a salda je též určené průměrné tempo růstu v procentech, které je chápáno jako meziroční růst z řetězového indexu, které se spočítalo od roku 2009 až po rok 2022.

Od roku 2011 do roku 2017 byl vývoz ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice kanárské a žita skoro na stejné úrovni, tedy kladné saldo bylo téměř stejné. Nejvíce kladné saldo dosáhlo v roce 2022, kdy ČR dosáhla největší exportní finanční hodnotu. Tedy v minulém roce, tedy v roce 2022, se vyvezlo nejvíce těchto obilovin, a to v hodnotě 1 025 510 USD (tis.), což představuje skoro trojnásobek exportu v roce 2010. Z tabulky je patrné, že nastal propad exportu v roce 2018 a 2019, ale od roku 2020 tento proces znovu stoupá.

Rok 2009 představuje rok bazický, proto je patrné, že v roce 2022 oproti bazickému roku došlo k 2,3x vyššímu finančnímu exportu. Co se týče importu, největší nárůst nastal v roce 2022, tehdy došlo k o necelých 50 % většímu importu než v roce 2009. Exportní cena za kilogram těchto obilovin se zvýšila o 91,27 %, ale naopak jednotková cena importu opadla o 42,31 %. Saldo mezi exportem a importem vůči roku 2009 se zvětšilo o 2,4156x, tudíž o necelých 142 %. Na základě řetězového indexu v časové řadě 2009–2022 je určené průměrné tempo růstu. Export z hlediska finančního rostl průměrným meziročním tempem 6,43 %, exportní jednotková cena 5,11 %, import 3,16 %, importní jednotková cena rostla záporně, tudíž meziročně klesala necelých 5 % a saldo rostlo od roku 2009 až po rok 2022 průměrným meziročním tempem 7,02 %.

Na základě stejných výpočtů jako pro export a import ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice kanárské a žita je proveden i rozbor pro každou jednotlivou obilovinu. Tudíž u každé obiloviny je řešena exportní a importní finanční hodnota, jejich jednotkové ceny pro vývoz a dovoz a nakonec i rozdíl mezi exportem a importem, tedy finanční saldo v dolarech (tis. USD). Rovněž je počítán i bazický index s bazickým rokem 2009 a též je počítáno průměrné tempo růstu v procentech, a to exportní a importní hodnoty, jednotkové ceny exportu a importu a salda (tis. USD).

Tabulka 2: Export a import ječmene

Rok	Finanční export (tis. USD)	Exportní jednotková cena (USD)	Finanční import (tis. USD)	Importní jednotková cena (USD)	Saldo (tis. USD)
2009	48 117	0,1770	5 083	0,3042	43 034
2010	47 728	0,1755	11 178	0,2632	36 550
2011	92 917	0,2810	10 512	0,3386	82 405
2012	102 444	0,2857	8 900	0,3079	93 544
2013	63 727	0,2745	12 824	0,3142	50 903
2014	45 378	0,2479	9 911	0,2605	35 467
2015	89 736	0,1820	6 768	0,2356	82 968
2016	79 460	0,1730	8 748	0,2063	70 712
2017	83 870	0,1760	9 759	0,2376	74 111
2018	71 654	0,2101	12 036	0,2376	59 618
2019	45 612	0,2115	20 254	0,1802	25 358
2020	63 171	0,1784	10 068	0,2235	53 103
2021	110 366	0,2202	12 737	0,2492	97 629
2022	117 542	0,3167	13 390	0,2967	104 152
Bazický index	2,4428	1,7893	2,6343	0,9753	2,4202
Průměrné tempo růstu	1,0711	1,0457	1,0774	0,9980	1,0704

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

S porovnáním exportu ječmene v roce 2009 byl export v roce 2022 téměř 2,5x větší. Proto je patrné, že největší exportní hodnota ječmene nabyta v roce 2022, který byl podobný jako rok předcházející, avšak jednotková cena v roce novějším byla vyšší. V roce 2022 jednotková cena činila 0,3167 USD, což je o skoro 79 % vyšší jednotková cena než v roce 2009, tudíž se jednalo o nejvyšší exportní jednotkovou cenu ještě od roku 2009. Tyto ceny meziročně průměrně měly růst o 4,57 %. Ječmene se dováželo méně, nicméně vzhledem k roku 2009 se import v roce 2022 zvýšil o 2,6x. Importní jednotková cena v roce 2022 za ječmen za posledních 9 let byla nejvyšší, ale oproti roku 2009 klesla o necelá 3 %. Nejvyšší kladné saldo se uskutečnilo v roce 2021 a 2022 vzhledem k předešlým rokům. Za rok 2021 kladné saldo činilo 97 629 USD (tis.) a za rok 2022 to bylo 104 152 USD (tis.), které bylo vůči saldu v roce 2009 2,42x větší, což je nárůst o 142 %. Průměrný meziroční růst salda, který byl kladný, jelikož export ječmene převyšoval nad importem, byl 7,04 %.

Tabulka 3: Export a import kukuřice

Rok	Finanční export (tis. USD)	Exportní jednotková cena (USD)	Finanční import (tis. USD)	Importní jednotková cena (USD)	Saldo (tis. USD)
2009	81 426	0,1812	25 869	0,7867	55 557
2010	49 603	0,1955	28 159	2,0727	21 444
2011	102 829	0,2792	35 589	1,5925	67 240
2012	136 339	0,2556	63 956	0,4850	72 383
2013	93 496	0,2825	56 134	0,5635	37 362
2014	72 360	0,2111	62 916	0,4687	9 444
2015	45 637	0,1626	56 460	0,3570	-10 823
2016	42 247	0,1697	50 976	0,4983	-8 729
2017	60 157	0,2242	54 611	0,3700	5 546
2018	42 279	0,2163	60 793	0,4075	-18 514
2019	32 604	0,1797	70 408	0,2941	-37 804
2020	54 287	0,1741	62 404	0,3615	-8 117
2021	107 504	0,2171	76 232	0,4408	31 272
2022	124 643	0,2949	79 345	0,5811	45 298
Bazický index	1,5308	1,6274	3,0672	0,7387	0,8153
Průměrné tempo růstu	1,0333	1,0382	1,0900	0,9770	N/A

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

V roce 2012 export kukuřice ČR dosáhl nejvyšší hodnoty s exportní jednotkovou cenou 0,2556 USD, která byla znehodnocenější než cena v roce 2011 či 2013, ačkoliv exportní finanční hodnota byla menší. Od roku 2012 do roku 2020 export klesal, nicméně od roku 2021 se export znovu zvedl. Export v roce 2022 se o 53,08 % zvýšil vzhledem k exportu v roce 2009 s průměrným meziročním tempem 3,33 %. Import kukuřice do ČR se s exportem v jednotlivých letech postupně vyrovnával, nebo i převyšoval, a to například v roce 2019, kdy záporná hodnota salda byla 37 804 USD (tis.). Tudíž se v roce 2019 více dováželo do tuzemska, než vyváželo do EU. Import kukuřice v roce 2022 nabyl největší hodnoty čili trend je rostoucí, tudíž s nadcházejícími roky bude import pravděpodobně převyšovat export. Meziroční průměrný růst importu byl 9 %. Na základě bazického indexu je určeno, že se import za rok 2022 oproti importu za rok 2009 zvýšil o skoro 207 %. Importní jednotková cena průměrně meziročně klesala o 2,30 %. Saldo, které nebylo od roku 2009 vždy kladné, se za rok 2022 zmenšilo vůči bazickému roku o necelých 19 %.

Tabulka 4: Export a import pšenice

Rok	Finanční export (tis. USD)	Exportní jednotková cena (USD)	Finanční import (tis. USD)	Importní jednotková cena (USD)	Saldo (tis. USD)
2009	299 443	0,1698	7 122	0,1777	292 321
2010	246 121	0,1905	7 486	0,2388	238 635
2011	434 606	0,2862	8 233	0,2937	426 373
2012	402 996	0,2696	19 746	0,3139	383 250
2013	414 043	0,2762	14 914	0,2810	399 129
2014	552 461	0,2354	10 336	0,2404	542 125
2015	470 926	0,1911	9 171	0,2221	461 755
2016	472 525	0,1872	7 730	0,2050	464 795
2017	472 525	0,1872	8 373	0,2142	464 152
2018	384 517	0,2046	10 578	0,2379	373 939
2019	361 423	0,2075	9 392	0,2242	352 031
2020	498 990	0,2006	16 007	0,2284	482 983
2021	559 464	0,2465	17 053	0,2892	542 411
2022	724 110	0,3348	23 787	0,4479	700 323
Bazický index	2,4182	1,9717	3,3399	2,5205	2,3957
Průměrné tempo růstu	1,0703	1,0536	1,0972	1,0737	1,0695

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Export pšenice od roku 2009 stoupal, ovšem v roce 2018 a 2019 nastal propad, poté se od roku 2020 export začal opět zvedat. V roce 2022 byl zaznamenán největší export, který byl 724 110 USD (tis.) s největší jednotkovou exportní cenou od roku 2009, která byla 0,3348 USD a která oproti 2009 roku stoupla o skoro 98 %. Průměrný meziroční růst exportní hodnoty byl 7,03 % a exportní jednotkové ceny 5,36 %. Česká republika se více soustřeďuje na export než import čili více vyváží, než dováží pšenice, proto i velká kladná salda, byla od roku 2009 pouze kladná. V roce 2022 saldo dosáhlo nejvyšší hodnoty, a to 700 323 USD (tis.), které s porovnáním s rokem 2009 na základě bazického indexu bylo větší o zhruba 140 %. Průměrně meziročně saldo rostlo o 6,95 %.

Tabulka 5: Export a import žita

Rok	Finanční export (tis. USD)	Exportní jednotková cena (USD)	Finanční import (tis. USD)	Importní jednotková cena (USD)	Saldo (tis. USD)
2009	6 075	0,1582	784	0,1582	5 291
2010	6 614	0,1515	2 489	0,2547	4 125
2011	6 539	0,2525	9 392	0,3270	-2 853
2012	9 173	0,2714	9 627	0,3074	-454
2013	12 138	0,2186	5 909	0,2441	6 229
2014	8 540	0,2065	7 065	0,1936	1 475
2015	3 299	0,1870	4 075	0,1632	-776
2016	2 642	0,1361	3 946	0,1755	-1 304
2017	5 680	0,1988	4 486	0,2137	1 194
2018	5 195	0,2279	5 494	0,2643	-299
2019	4 202	0,2000	3 498	0,2300	704
2020	4 890	0,1577	2 556	0,2422	2 334
2021	16 079	0,2114	1 790	0,2446	14 289
2022	7 046	0,3155	3 725	0,3331	3 321
Bazický index	1,1598	1,9951	4,7513	2,1063	0,6277
Průměrné tempo růstu	1,0115	1,0556	1,1274	1,0599	N/A

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Export obiloviny žita, dosáhl největší hodnoty v roce 2013 a 2021, kdy hodnoty byly 12 138 USD (tis.) a 16 079 USD (tis.) s téměř identickou jednotkovou cenou, která v roce 2013 byla 0,2186 USD a v roce 2021 0,2114 USD. V roce 2022 se vyvezlo o dost méně žita než v roce předcházejícím, nicméně hodnota exportní jednotkové ceny dosáhla 0,3155 USD, která byla od roku 2009 nejvyšší a vzhledem k roku 2009 zesílila o skoro 100 %. V porovnání i s rokem 2021 vývozní cena za kilogram v roce 2022 byla o téměř 50 % větší. Hodnoty importu v letech 2011, 2015, 2016 a 2018 mírně převyšovaly hodnoty exportu, tudíž saldo vyšlo záporné, ale pokud určíme největší kladné saldo, tak to nastalo v roce 2021, kdy hodnota dosáhla 14 289 USD (tis.). Hodnota importu, která byla v roce 2009 pouze 784 USD (tis.), se zvětšila v roce 2022 o skoro 5x více, tudíž import žita průměrným meziročním tempem rostl 12,74 %.

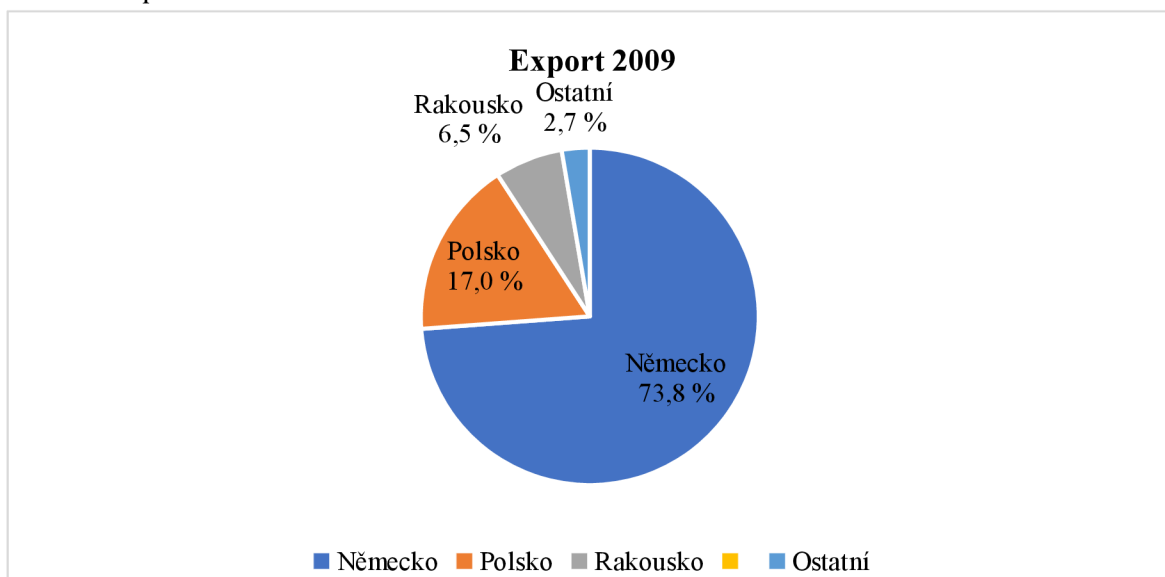
Tabulka 6: Export a import lesknice kanárské

Rok	Finanční export (tis. USD)	Exportní jednotková cena (USD)	Finanční import (tis. USD)	Importní jednotková cena (USD)	Saldo (tis. USD)
2009	5 574	0,1751	699	0,4406	4 875
2010	4 382	0,2373	655	0,9292	3 727
2011	6 842	0,3180	1 401	0,9998	5 441
2012	8 899	0,2944	846	0,5230	8 053
2013	6 707	0,2748	1 027	0,5609	5 680
2014	5 913	0,2458	1 379	0,5012	4 534
2015	6 930	0,1962	1 401	0,5813	5 529
2016	5 771	0,2227	2 979	1,1848	2 792
2017	7 503	0,2036	1 941	1,1798	5 562
2018	6 772	0,2236	3 807	0,9860	2 965
2019	6 444	0,2008	4 999	0,8510	1 445
2020	8 826	0,2439	4 878	0,7662	3 948
2021	10 779	0,3007	4 145	1,2471	6 634
2022	8 913	0,3642	4 493	1,1200	4 420
Bazický index	1,5990	2,0797	6,4278	2,5421	0,9067
Průměrné tempo růstu	1,0115	1,0580	1,1274	1,0744	0,9925

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Lesknice kanárská, jakožto obilovina, která nenabývá velkých hodnot exportu nebo importu, dosahuje od roku 2009–2022 kladného salda, tudíž export vždy převyšoval import. V roce 2021 vývoz činil 10 779 USD (tis.), což byla hodnota nejvyšší vzhledem k časové řadě, která je od roku 2009–2022. Vývozní cena za kilogram lesknice meziročně průměrně rostla o 5,80 %, proto v roce 2022 tato cena dosáhla nejvyšší hodnoty, která činila 0,3642 USD a na rozdíl od roku 2009 se zvýšila 2,0797x. I přesto, že import nepřesahoval export, tak v roce 2022 byl import o polovinu menší než export, ale vzhledem k roku 2009 se import za rok 2022 zvýšil o necelých 543 %. Meziroční tempo růstu bylo 12,74 %. Saldo, které bylo od roku 2009 jen kladné, v roce 2022 bylo 4 420 USD (tis.), nicméně vzhledem k roku 2009 saldo spadlo o neúplných 9 %.

Graf 5: Export obilovin ČR do EU států v roce 2009

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Za suverénního obchodního partnera v roce 2009 považovala Česká republika svého souseda, Německo. Jednoznačně je z grafu poznat, že do této země se vyvezlo již zmiňované pšenice, kukuřice, ječmene, žita a lesknice nejvíce. Netto váha činila 1 885 449 262 kg, procentuálně je to skoro 74% největší podíl exportu ČR. Dále ČR zásobovala Polsko, které mělo na vývozu ČR podíl 17 % a Rakousko 6,5 %. Vývoz do ostatních států EU činil 2,7 %, kam se vyváželo o něco méně. I když se nejedná o naše sousedy, kromě Slovenska, do kterého se exportovalo též, tak to nepředstavovalo zátěž, jelikož se vyváželo například do Dánska, Francie, Nizozemska, Slovinska a Španělska.

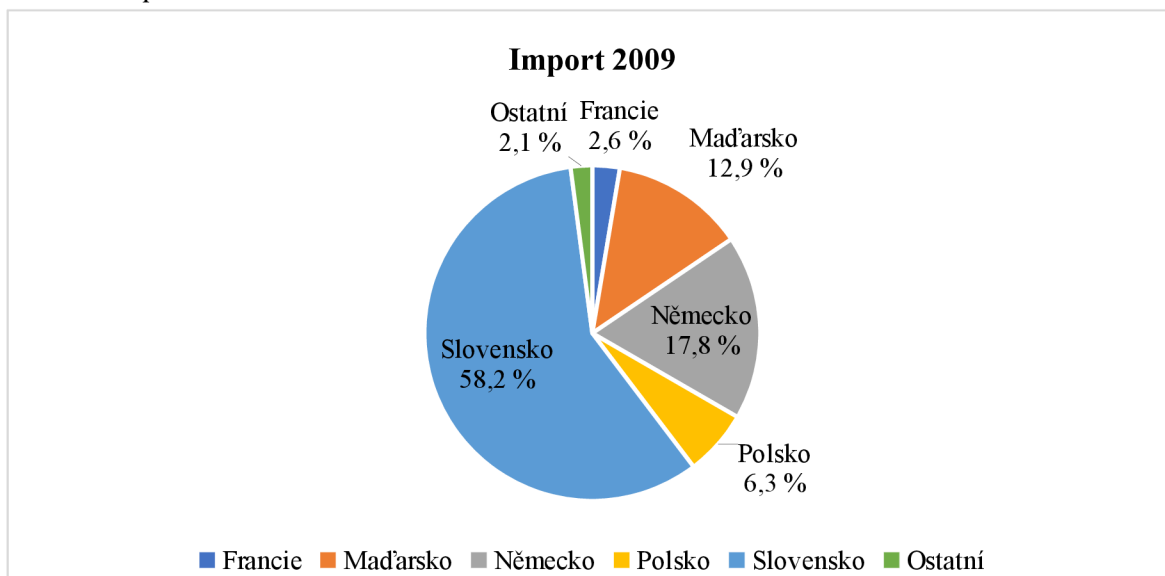
Graf 6: Export obilovin ČR do EU států v roce 2022

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Vzhledem k roku 2009 je to stále Německo, do kterého vyvážíme nejvíce, a to přes 2 000 000 tun obilovin, což činí skoro 70 % ze všech států, ale též i do Rakouska, které má na exportu ČR podíl 1 : 5, v hmotnosti něco přes 500 000 tun a je hned za Německem. Také i do Polska, které zabírá třetí místo s 6,3 %, poté následuje Slovensko s necelými 3 %. Tudíž je nutné konstatovat, že Česká republika považuje za své obchodní partnery nejvíce své sousední státy, do kterých se vyváží rozhodně mnohem více než do ostatních států EU. Po Itálii, kam jsme překvapivě vyvezli ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice a žita přes 28 000 tun, řadíme státy ostatní, které mají podíl s 0,7 %. Mezi ně řadíme státy, jako jsou Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Francie, Maďarsko, Španělsko atd.

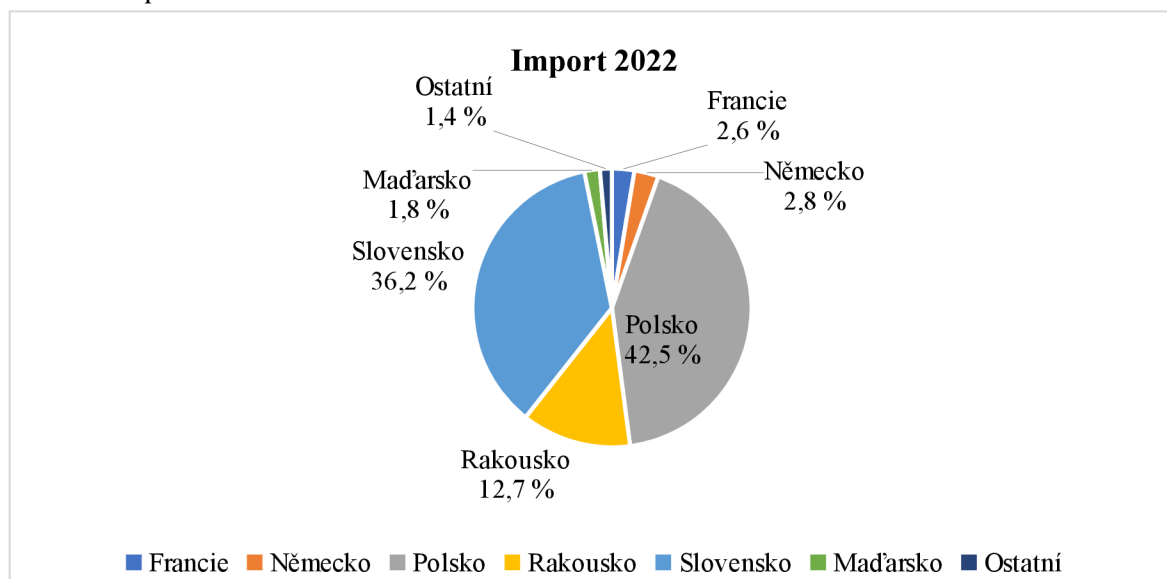
Graf 7: Import obilovin ČR do EU států v roce 2009

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Jelikož se více vyváželo a vyváží z ČR, než dováželo a dovází, tak import v roce 2009 nehrál velkou roli, jelikož saldo bylo kladné. Z grafu je jasné, že Slovensko s 58,2 % dováželo jednoznačně do České republiky ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice a žita nejvíce ze všech ostatních EU států. Náš sousední stát k nám tehdy dovezl celkově 55 733 848 kg, což je 4x větší množství než u uskutečněného importu z Maďarska, které mělo podíl 12,9 %. Dále se dováželo z Německa, Polska, Francie a z ostatních EU států, jako jsou například Nizozemsko, Rumunsko, dovozy činily dohromady 2,1 %.

Graf 8: Import obilovin ČR do EU států v roce 2022

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

V porovnání s rokem 2009 ohledně importu je Slovensko i o 13 let později stále naším dovozcem s 36,2 %, ale Polsko je tím státem, který k nám dovezl nejvíce. Kromě ječmene, pšenice, lesknice a žita se jednalo převážně o kukuřici, tudíž celkově nám Polsko dovezlo přes 106 000 tun kukuřice a s 42,5 % lze tento stát v roce 2022 považovat za nejvýznamnějšího obchodního partnera ČR. Se skoro 13 % se dále řadí Rakousko a následuje se stejným procentuálním podílem 3 % Francie i Německo, dále Maďarsko, jehož podíl činí 1,8 %, a ostatní státy EU s 1,4 %. Mezi ostatní státy opět spadá například Itálie, Nizozemsko a Rumunsko.

4.2 Lafayův index (LFI)

Česká republika sice není na stejné úrovni jako největší vývozci obilovin v EU, ale i přes tuto skutečnost čeští exportéři mají bilaterální komparativní výhodu vůči EU ve vývozu pšenice. I přes to, že největšími distributory pšenice do EU je Rusko a Ukrajina, tak vzhledem k současné politické situaci může Česká republika ohledně exportu pšenice do EU profitovat.

Tabulka 7: LFI pro obiloviny ČR vůči EU

Rok	Ječmen	Kukuřice	Pšenice	Lesknice	Žito
2009	1,159	-3,454	14,920	0,100	0,102
2010	0,121	-5,673	18,204	0,141	-0,312
2011	-0,347	-6,374	8,610	-0,180	-2,180
2012	1,459	-9,595	9,110	0,110	-1,824
2013	-0,853	-10,426	11,277	-0,010	-1,010
2014	-0,893	-11,881	13,620	-0,136	-1,322
2015	1,050	-12,689	12,080	-0,138	-0,916
2016	0,182	-11,745	12,404	-0,585	-0,928
2017	0,191	-11,776	12,730	-0,250	-0,944
2018	0,075	-14,451	14,985	-0,710	-1,242
2019	-2,753	-17,485	20,108	-0,980	-0,706
2020	-0,196	-12,670	13,170	-0,832	-0,426
2021	0,365	-11,475	10,650	-0,502	0,065
2022	0,141	-9,950	9,966	-0,528	-0,444

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování, 2023

Hodnoty ječmene, které jsou spočítány dle Lafayova indexu, ukazují mírné komparativní výhody ve vývozu této obiloviny do EU. V roce 2011, 2013, 2014, 2019 a 2020 neexistovala žádná komparativní výhoda, jelikož hodnoty byly záporné, ale i přesto hodnota v roce 2020, která byla -0,196, o rok později vzrostla na 0,365 a v roce 2022 tato výhoda vývozu ječmene stále existovala, i přesto, že klesla na 0,141.

Česká republika, co se týče exportu kukuřice do EU, neměla na základě výpočtu žádnou komparativní výhodu vzhledem k EU. Od roku 2009 až do roku 2022 byly hodnoty jen záporné a pravděpodobně je tento trend stálý, ne-li rostoucí, i přes skutečnost, že v roce 2022 byla hodnota -9,950, která vzhledem k roku 2021 klesla o skoro 13 %.

Pšenice je jednou z obilovin, která České republice vyhovuje, a tudíž ji i ve velkém množství vyváží do států EU. Nejvíce se vyváží do sousedních států, jako je například Německo či Rakousko. Komparativní výhoda během zkoumaných let byla prokázána jen v kladných hodnotách, tudíž tento fakt prokazuje, že ČR se především specializuje na pšenici. Největší rozdíl, který se prokázal u těchto hodnot, byl v roce 2019, kdy se hodnota zvýšila vzhledem k roku 2018 o 34 %. Hodnota v roce 2019 činila 20,108, což činí největším indexem v analyzovaném období. I přesto, že hodnota v roce 2022 vzhledem k roku 2021 klesla o necelých 6 %, tedy z 10,650 na 9,966, export pšenice bude vždy převyšovat import, a tudíž bude stále existovat komparativní výhoda vůči EU.

U lesknice kanárské existovala komparativní výhoda v roce 2009, 2010 a 2012, ale od roku 2013 a po dobu následujících 9 let komparativní výhoda již neexistovala, jelikož nabývala jen záporných hodnot. Největší záporná hodnota byla -0,980 v roce 2019.

Zajímavý průběh během zkoumaných let měla obilovina žito, která prokazovala kladnou hodnotu 0,00102 v roce 2009, avšak od roku 2010 až po rok 2020 komparativní výhoda již neexistovala, jelikož hodnoty nabývaly záporných vlastností. V roce 2021 opět začala ČR ohledně exportu žita do EU mít komparativní výhodu, i když hodnota byla 0,065. Poté v roce 2022 tato výhoda už přestala existovat, poněvadž se prokázala opět záporná hodnota, která byla -0,444.

5 Výsledky a diskuse

Cílem první části vlastní práce bylo určit, jakou strukturu a postavení má agrární zahraniční obchod po vstupu České republiky do EU vzhledem k státům EU.

Bylo za cíl tedy určit finanční export, import, exportní a importní jednotkovou cenu a finanční saldo pro obiloviny s časovou řadou 2009–2022. Již z uvedených důvodů, se s hodnotami od roku 2005–2008 nepracovalo. Na základě bazického indexu byl stanoven vývoj exportu, importu, jednotkové ceny a salda roku 2009 a 2022. K analýze se přidalo průměrné tempo růstu, které je meziroční, a počítá se z řetězového indexu, který sleduje vývoj každého předchozího roku, nikoliv jen roky 2009 a 2022, jako je to v případě indexu bazického. Analýza těchto hledisek u obilovin byla pak rozčleněna na jednotlivé obiloviny, a to pro ječmen, kukuřici, pšenici, lesknici kanárskou a žito.

Z tabulky 1, kde jsou uvedeny jednotlivé hodnoty pro ječmen, pšenici, kukuřici, lesknici, žito, je patrné, že v roce 2022 export činil 1 025 510 (tis. USD), import 124 740 (tis. USD) a rozdíl, tedy saldo, činil 900 770 (tis. USD). Toto zjištění poukazuje na trend, který od roku 2021 mírně roste. V porovnání na základě bazického indexu se export v roce 2022 vzhledem k roku 2009 zvýšil o 148,4 % a exportní jednotková cena o téměř 92 %. Import nabył nejvyšších hodnot též v roce 2022, což činilo 124 740 (tis. USD), a importní jednotková cena se zvětšila z 0,3812 USD na 0,4990 USD, což ukazuje na to, že se dovozní jednotková cena za tyto obiloviny zvýšila v roce 2022 vzhledem k roku 2021 o 31 %. Nicméně ve srovnání s rokem 2009 a i 2010 opadla importní jednotková cena za rok 2022 téměř o 42 % vzhledem k roku 2009, kdy jednotková cena byla 0,8650 USD, a vzhledem k roku 2010, kdy byla jednotková cena 0,9130 USD, opadla o skoro 45 %. Saldo od roku 2009 až do roku 2022 nabývalo kladných hodnot, jelikož export vždy převyšoval import. Vzhledem k roku 2021 se saldo v roce 2022 se zvětšilo o 24 % a v porovnání s rokem 2009 na základě bazického indexu se saldo zvýšilo 2,42x. Dále je využita analýza průměrného tempa růstu, která určuje, jakým tempem rostl export, import, jednotkové ceny a saldo. Hodnoty jsou interpretovány v procentech. Export rostl meziročním tempem o 6,43 %, import o 3,16 %, exportní jednotková cena o 5,11 %, importní jednotková cena klesala o 4,14 % a saldo rostlo meziročně o 7,02 %.

Na základě stejného principu analyzování jsou následně rozebrány tyto obiloviny jednotlivě.

Produkce ječmene na území České republiky nemá velkých exportních rozměrů, jako je tomu například u pšenice. Exportní finanční hodnota nabyvala největších hodnot v roce 2012, což činilo 102 444 (tis. USD), poté v roce 2021, což činilo 110 366 (tis. USD) a v roce 2022, kde hodnota byla od roku 2009 nejvyšší, a to 117 542 (tis. USD). Rozdíl mezi exportní hodnotou v roce 2021 a 2022 není drastický, ale není tomu tak vůči stálému roku (2009), kdy se export v roce 2022 oproti stálému roku zvýšil o 144 %, a vzhledem k roku 2019, kdy se hodnota pro rok 2022 zvýšila skoro o 158 %. Vývozní cena za kilogram ječmene činila v roce 2022 0,3167 USD, která oproti roku 2021 narostla o 44 %, i přesto, že finanční export v roce 2021 a 2022 byly téměř totožné. Největší hodnota finančního importu ječmene byla v roce 2019 20 254 (tis. USD) za jednotkovou cenu 0,1802 USD. Za rok 2022 dosahoval částky 13 390 (tis. USD), což například vzhledem k roku 2019 tato hodnota klesla. Každopádně import v roce 2009 nebyl velký, hodnota byla 5 083 (tis. USD). Ve srovnání s hodnotou pro rok 2022 činil bazický index 2,6343, tudíž se hodnota pro rok 2022 oproti roku 2009 zvětšila o 163,43 %. Od začátku analyzovaného období saldo dosahovalo pokaždé kladných hodnot, které rostly meziročním tempem 7,04 %. Porovnání salda roku stálého a roku 2022 není tak drastické jako porovnání roku 2019, kdy hodnota salda byla 25 358 (tis. USD), a salda roku 2022, kdy hodnota byla 104 152 (tis. USD). Hodnoty salda pro rok 2022 a 2021 byly skoro stejné, výrazný propad nastal v roce 2019, kdy hodnota oproti roku 2018, kdy saldo činilo 59 618 (tis. USD), opadla o 57 %. Rovněž platí i skutečnost pro rok 2020, kdy hodnota činila 53 103 (tis. USD) a vzrostla o 109 % oproti hodnotě pro rok 2019. Na základě funkce GEOMEAN, která se vypočítala z řetězových indexů, saldo meziročním tempem rostlo 7,04 %.

Z analýzy kukuřice je patrné, že Česká republika nemá od roku 2009 predispozice dosahovat kladných hodnot ohledně salda. Jedná se tedy o přesahy finančního importu nad finančním exportem, proto je tedy v jednotlivých letech záporné saldo. Největší exportní hodnota byla 136 339 (tis. USD) v roce 2012, která do roku 2022 postupně klesala, a naopak importní hodnota rostla. Importní hodnota převýšila hodnotu exportu v roce 2015, kdy hodnota importu byla 56 460 (tis. USD) a hodnota exportu 45 637 (tis. USD), totéž bylo i v letech 2018 a 2019, kdy import převyšoval export. Nejvyšší dovozní cenou za kilogram kukuřice byla cena v roce 2010, a to 2,0727 USD, tudíž oproti roku 2022, kdy jednotková cena činila 0,5811 USD, byl kilogram kukuřice drasticky dražší. Jednotková cena během let klesala, proto meziroční tempo růstu klesalo o 2,30 %.

Na základě analýzy kukuřice, je viditelné, že finanční import se postupně každým rokem zvyšoval a vzhledem k hodnotě 25 869 (tis. USD) pro rok 2009 se hodnota pro rok 2022 zvětšila 3x, kdy je zároveň i dosažena největší hodnota, co se týče importu z hlediska celé časové řady. Hodnota importu meziročně roste o 9 %, což u exportu je 3,33 %, tudíž finanční import bude mít rychlejší tempo růstu.

Pšenici, která se dělí na potravinářskou a krmnou, se na českých polích daří, jelikož na základě analýzy od roku 2009 export nabýval vysokých hodnot vzhledem k importu. Důkazem je i finanční saldo, které je jen kladné, a čísla jsou devítimístná. I přesto, že od roku 2009 hodnoty exportu rostly a klesaly, rostly každým rokem tempem 7,03 %. V roce 2022 hodnota dosahovala největší částky, která činila 724 110 (tis. USD), a vzhledem k bazickému roku se hodnota zvýšila o 142 %. Totéž platí i u exportní jednotkové ceny, která v roce 2022 byla za kilogram pšenice nejvyšší, tedy 0,3348 USD. Oproti stálému roku činil vzrůst o 98 %. I přes skutečnost, že z hlediska importu hodnoty rostly meziročně skoro o 10 %, exportní hodnoty to nijak neovlivnilo. Salda zůstala kladná a devítimístná, což ukazuje i analýza salda, které meziročním průměrným tempem rostlo o 6,95 % a v roce 2022 nejvyšší saldo činilo 700 323 (tis. USD). Druhé nejvyšší saldo nastalo o rok dříve, kdy částka nabývala hodnoty 542 411 (tis. USD).

Analýza obiloviny žita má podobu analýzy kukuřice. V letech 2009 až 2022 exportní hodnota rostla, klesala, totéž se dělo i u importu. V roce 2021 byl finanční export největší, hodnota činila 16 079 (tis. USD) s jednotkovou cenou 0,2114 USD. Je patrné, že v roce 2022 se hodnota exportu snížila vzhledem k hodnotě pro rok 2021 na 7 046 (tis. USD) s vývozní cenou za kilogram žita 0,3155 USD. Z toho vyplývá, že vývozní cena za žito byla v roce 2022 o 50 % vyšší i přes fakt, že hodnota exportu byla menší. Finanční import byl v roce 2009 vzhledem k ostatním rokům nerovnoměrný, jelikož hodnota byla 704 (tis. USD), poté v následujících letech tato hodnota stoupala s největší odchylkou v roce 2012, kdy hodnota importu byla 9 627 (tis. USD), nicméně export činil 9 173 (tis. USD), tudíž saldo vyšlo záporné. V roce 2022 importní hodnota žita byla 3 725 (tis. USD) a její jednotková cena v tomto roce činila 0,3331 USD, což od počátku časové řady byla nejvyšší cena za kilogram. Rozdíl mezi vývozem a dovozem dosahoval kladných i záporných čísel, nicméně v roce 2021 saldo nabylo největšího objemu, což činilo 14 289 (tis. USD). Tímto se u tohoto roku prokázalo, že exportní hodnota byla nejvyšší od roku 2009 a importní hodnota dosáhla hodnoty 1 790 (tis. USD), což byl druhý nejnižší obnos. Finanční import

měl meziroční průměrný růst 12,74 %. Saldo pro rok 2022 vzhledem k roku 2021 kleslo o necelých 77 % a oproti roku 2009 o necelých 37 %.

Od roku 2009 exportní hodnota lesknice kanárské byla pokaždé větší než hodnota importu. Na základě analýzy se tedy uskutečňovalo kladné saldo znamenající, že ČR tuto obilovinu více vyvážela, než dovážela. Pro rok 2021 byla pro export hodnota největší, a to 10 779 (tis. USD) s jednotkovou cenou 0,3007 USD. Za rok hodnota exportu klesla na 8 913 (tis. USD), ale s větší jednotkovou cenou, která byla 0,3642 USD. Jednotková cena tykající se exportu pro rok 2022 se na rozdíl od roku 2009, kdy byla cena za kilogram nejmenší ve sledovaném období, zvětšila o 108 %. Tato jednotková cena měla průměrný meziroční růst 5,80 %. Finanční import, pokud se vezme v potaz, že pro rok 2009 a 2010 byly tyto hodnoty ve srovnání s nadcházejícími roky nízké, za poslední 4 roky, tedy mezi lety 2018–2022, nabýval hodnoty podobných obnosů. Dle bazického indexu se hodnota 4 493 (tis. USD) v roce 2022 zvýšila, vzhledem k hodnotě v roce 2009, kdy činila 699 (tis. USD), o necelých 543 %. Dovozní cena se od roku 2021 vyšplhala na 1,2471 USD, což proti ceně nejmenší, která byla v roce 2009 0,4406 USD, se zvýšila skoro o 183 %. To samé platí pro rok 2022, kdy cena byla 1,1200 USD a zvýšila se vzhledem k ceně pro rok 2009 o 154 %. Importní hodnota měla tempo růstu 12,74 %, což je mnohem větší růst než u exportu, kde bylo meziroční tempo růstu 1,15 %. Za analyzované období bylo saldo pouze kladné a největší saldo vyšlo 8 053 (tis. USD) v roce 2012.

Dále v druhé části vlastní práce je provedena analýza exportu a importu za rok 2009 a za rok 2022 v podobě grafů. Je zhodnocen obchod s obilovinami, čímž se rozumí zjištění, v jakém procentním objemu se vyvezl ječmen, kukuřice, pšenice, žito a lesknice kanárská hromadně do jednotlivých států EU a obráceně. Jedná se převážně o státy, jež sousedí s ČR, tedy Německo, Slovensko, Rakousko, Polsko a další.

Za rok 2009 ČR vyvezla celkově přes 2 500 000 000 kg těchto obilovin do států EU. S největším podílem, se 74 %, obsadilo první místo jednoznačně Německo, poněvadž do toho státu se vyvezlo přes 1 885 000 000 kg. Něco přes 434 000 000 kg odebralo Polsko, které obsadilo druhé místo s 17 %. Dále Rakousko se 7 % a se 3 % státy, jako je Slovensko, Dánsko, Francie, Nizozemsko, Slovinsko a Španělsko, které v analýze spadají do států ostatních.

V roce 2022 se vyvezlo přes 3 000 000 000 kg obilovin, konkrétně ječmene, pšenice, kukuřice, lesknice kanárské a žita. Jen do Německa poputovalo přes 2 000 000 000 kg, resp. s 69 % byl tento stát naším nejvýznamnějším příjemcem obilovin, tak jako i v roce

2009. Rakousko je dalším státem, který měl na našem exportu velký podíl, jenž činil 20 %. Dále to bylo Polsko (6 %), Slovensko (3 %) a pak Itálie (1 %) a ostatní státy EU, kam spadá Maďarsko s necelým 1 %.

V roce 2009 činil import do ČR zhruba přes 96 000 000 kg obilovin, a to nejvíce ze Slovenska, které dovezlo na území ČR přes 55 000 000 kg, procentuálně to bylo 58 %. Tímto Slovensko zabralo první příčku, co se týče importu ječmene, kukuřice, pšenice, lesknice a žita. Na druhém místě bylo Německo (18 %), poté Maďarsko (13 %), Polsko (6 %), Francie (3 %) a 2 % zaujímají ostatní státy EU, jako například Nizozemsko či Rumunsko.

O 13 let později, tedy v roce 2022 se struktura dovážejících států poněkud změnila. Celkově činil import přes 249 000 000 kg, kdy Polsko je státem, které dovezlo obilovin nejvíce, a to zhruba přes 106 000 000 kg. Polsko se tedy se 43 % dá považovat za našeho nejvýznamnějšího dovozce, a to především kukuřice. Další místa zaujímá opět Slovensko, které importovalo do ČR skoro 91 000 000 kg obilovin, resp. tvořilo 36 % importu. Rakousko je dalším sousedním státem ČR, které vytváří nezbytnou složku našeho importu, se 13 % hned za Polskem a Slovenskem. Mezi další státy, které patřily do struktury dovážejících států v roce 2022, patřily Německo a Francie skoro s totožným procentuálním podílem, a to 3 %, Maďarsko s 2 % a dále Itálie, Nizozemsko a Rumunsko, které spadají v grafu do ostatních států EU a podílejí se na dovozu 1 %.

Na základě Lafayova indexu bylo v třetí části vlastní práce cílem určit komparativní výhodu jednotlivých obilovin vůči EU. Komparativní výhoda je analýzou, která určuje pomocí vypočítaných LFI indexů, zda v tomto případě obilovina má komparativní výhodu vůči EU. Hodnota je kladná nebo záporná. Pokud je kladná, tak stát se na tuto obilovinu specializuje a má výhodu vůči jiným zemím EU ve vývozu. Pokud je hodnota záporná, tak neexistuje komparativní výhoda, tudíž stát se na obilovinu nespécializuje a převahu má dovoz ze států EU.

Z výpočtů Lafayova indexu pro kukuřici od roku 2009 nabývaly hodnoty pouze záporných čísel, tedy je jasné, že zemědělství ČR se příliš nespécializuje na tuto obilovinu, a tudíž vůči EU neexistuje komparativní výhoda. U ječmene hodnoty od roku 2009 byly různé, což znamená, že v jednotlivých letech komparativní výhoda existovala i neexistovala. V roce 2021 a v roce 2022 měly hodnoty index 0,365 a 0,141, tudíž v roce 2022 komparativní výhoda poklesla oproti roku 2021 o necelých 60 %. Lesknice kanárská měla komparativní výhodu vůči EU v letech 2009, 2010 a 2012, v následujících letech už

komparativní výhodu neměla, jelikož indexy nabývaly záporných hodnot. U žita byla situace od roku 2009 téměř stejná, nicméně v roce 2021 byla hodnota 0,065, tudíž komparativní výhoda existovala a stát se mohl na tuto obilovinu specializovat a exportovat ji do států EU. Pšenice je obilovinou, která se na základě předešlých analýz, a to například vysokým kladným saldem, a této analýzy, nejvíce vyváží. Pšenice od roku 2009 měla pouze kladné indexy a v roce 2019 byl tento index nejvyšší ze všech vypočítaných, index činil 20,108, a tím se ČR nejvíce specializovala na tuto komoditu. V roce 2022 hodnota byla 9,966 a vzhledem hodnotě v roce 2021 10,650 klesla o necelých 6 %. Na základě vysokých kladných sald z předešlých let a logicky i z převahy exportu nad importem a z komparativní výhody se pšenici nejlépe daří na polích ČR, a proto se tato obilovina nejvíce vyváží do států EU.

6 Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na vývoj agrárního zahraničního obchodu v oblasti obilovin po vstupu do EU, určení a zhodnocení obchodu se státy EU a identifikaci pozice českého agrárního exportu ohledně jednotlivých obilovin vůči EU pomocí komparativní výhody během období let 2009 až 2022.

Z analýzy exportů do EU a importů do ČR vyplynulo, že nejvíce se vyvážela pšenice, která se dělí na krmnou a potravinářskou. Krmná pšenice se liší od potravinářské tím, že se používá jako krmivo pro hospodářská zvířata, zatímco potravinářská se liší svým složením, jako jsou velikost zrna, chuť, výživová hodnota a způsob zpracování, dále má větší podíl škrobu a nižší míru bílkovin a je určena pro výrobu různých potravin a též pro výrobu pšeničné mouky. Výrazný podíl na exportu má pšenice krmná, která se v tuzemsku produkuje ve větším množství než pšenice potravinářská. Z analýzy komparativní výhody, která se vypočítala z Lafayova indexu, je též patrné, že indexy nabývaly kladných hodnot a ze všech analyzovaných obilovin v této práci měla pšenice hodnoty největší. Skutečností je tedy, že ČR má ohledně pšenice komparativní výhodu vůči státům EU, co se týče vývozu této komodity. I přesto, že v letech 2009–2022 měla kukuřice i záporná finanční salda, je tato obilovina po pšenici druhou nejvýznamnější obilovinou v ČR, jak v produkci, tak i v exportu, ale ČR se na tuto komoditu nespécializuje, jelikož neexistuje komparativní výhoda ve vývozu této obiloviny vůči EU. Dále ječmen je obilovinou, která slouží především jako krmivo pro zvířata a která od počátku časové řady určené v této práci měla jen kladná finanční salda, avšak v předešlých letech, kromě roku 2021 a 2022, tato obilovina neměla komparativní výhodu vůči státům EU. Dále je v práci analyzována obilovina žito, která se pěstuje v ČR převážně jako krmivo pro zvířata, ale také k výrobě pečiva. Záporné hodnoty finančního salda a neexistující komparativní výhody ukazují na to, že od roku 2009 se tato obilovina málo vyváží, neboli import přesahuje hodnotu exportu. Lesknice kanárská, známá i jako chrastice kanárská, v letech 2009–2022 podle analýzy vykazovala kladné finanční saldo, nicméně komparativní výhoda vůči EU ohledně exportu podle LFI neexistuje. Největším výrobcem v ČR je firma Avicentra, s.r.o., která tuto obilovinu produkuje, a je, podle názvu, určena pro exotické ptactvo a hlodavce.

Práce posloužila k analýze stavu, jakým státům a jaké obiloviny ČR dováží a naopak v jaké procentuální míře a které státy dovážejí komodity, jako jsou ječmen, pšenice, kukuřice, lesknice a žito do České republiky. Z hlediska exportu v roce 2009 a 2022

se jednalo především o státy sousední, jako například Německo, do kterého čeští exportéři z hlediska finančního exportu vyvezli nejvíce. Z hlediska importu mělo v roce 2009 největší podíl Slovensko. V roce 2022 bylo státem s největším podílem na importu Polsko, opět těsně před Slovenskem.

Různé už známé faktory ovlivňovaly agrární zahraniční obchod v minulosti, ať už se jednalo o liberalizaci, globalizaci, Společnou obchodní politiku, Společnou zemědělskou politiku, jednotný trh, brexit. Samozřejmým faktorem, který ovlivňuje trh, je počasí, které hraje klíčovou roli v pěstování kterékoliv obiloviny. Ne tak dávno byla zkouškou infekce covid-19, která postihla nejen lidi celého světa, ale i ekonomický sektor, a tedy i samotné zemědělství, které se s pandemií těžce vyrovnávalo a nadále vyrovnává, navíc se k této situaci připojila i problematika týkající se současné politické situace mezi Ukrajinou a Ruskem. Tyto státy jsou největší distributoři obilovin nejen do Evropy, ale i například do Afriky. Tato situace donutila trh ke zvýšení cen zemědělských produktů, protože se snížila nabídka, tudíž došlo i ke zvýšení nákladů a omezené produkci.

7 Seznam použitých zdrojů

AgroScout [online]. Copyright © 2023 AgroScout [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: <https://agroscout.cz/>

Czech Agro Komodite – Informační web o cenách agrokomodit [online]. [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: <https://czech-agro-komodite.cz/terminovane-obchody-matif/>

dReport – Zprávy o daních, účetnictví, právu a technologiích [online]. Copyright © 2023 [cit. 27.02.2023]. Dostupné z: <https://www.dreport.cz/blog/nove-obchodni-podminky-incoterms-2020-a-jejich-vliv-na-ucetnictvi/>

DSV [online]. [cit. 10.03.2023] Dostupné z: <https://www.dsv.com/cs-cz/pohledy-odborniku/nazory-odborniku/co-jsou-incotermy>

Euroskop. Hlavní strana – Euroskop [online]. Copyright © 2005 [cit. 11.03.2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/>

Fakta a čísla o Evropské unii | Evropský parlament. [online]. [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/161/evropska-unie-a-svetova-obchodni-organizace>

LAFAY, G. The measurement of revealed comparative advantages. In: DAGENAIS, M. G. and MUET, P. A. (eds.). London: International Trade Modeling, Chapman & Hill, 209–234, 1992. ISBN 10: 0412450003 / 0-412-45000-3.

MACHKOVÁ, Hana a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 2., přeprac. vyd. Praha: HZ, 2000. ISBN 80-86009-34-3.

MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. 2. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-891-1.

Portál eAGRI – resortní portál Ministerstva zemědělství. [online]. Copyright © 2009 [cit. 12.02.2023]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/>

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. Vyd. 2. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 978-80-205-0494-4.

SMUTKA, Luboš a Anna Vladimirovna BELOVA. *Vývoj a struktura agrárního zahraničního obchodu zemí Visegrádské skupiny v posledních 20 letech*. Praha: Powerprint, 2011. ISBN 978-80-87415-28-3.

SMUTKA, Luboš. *Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v evropském a světovém kontextu*. Praha: Powerprint, 2011. ISBN 978-80-87415-22-1.

SVATOŠ, Miroslav a kol. *Zahraníční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2708-0.

ŠTRACH, Pavel. *Mezinárodní management*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-274-2987-9.

Tripartita | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/tripartita/tripartita-139224/>

TSU [online]. [cit. 10.03.2023] Dostupné z: <https://www.tsu.cz/sluzby/certifikat-iso->

TZÚ [online]. Copyright © 2000 [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: <https://www.tzu.cz/co-je-to-certifikace-vyroby>

VON MISES, Ludwig. *Liberalism*. 6. USA: Liberty Fund, 2005. ISBN 086-59-758-68.

Welcome to The Grain and Feed Trade Association [online]. [cit. 11.03.2023]. Dostupné z: <https://www.gafta.com/>

ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-727-7209-0.

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Přejít z rizika z prodávajícího na kupujícího.....	22

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Export a import obilovin.....	29
Tabulka 2: Export a import ječmene.....	31
Tabulka 3: Export a import kukuřice.....	32
Tabulka 4: Export a import pšenice.....	33
Tabulka 5: Export a import žita.....	34
Tabulka 6: Export a import lešknice kanárské.....	35
Tabulka 7: LFI pro obiloviny ČR vůči EU.....	40

8.3 Seznam grafů

Graf 5: Export obilovin ČR do EU států v roce 2009.....	36
Graf 6: Export obilovin ČR do EU států v roce 2022.....	37
Graf 7: Import obilovin ČR do EU států v roce 2009.....	38
Graf 8: Import obilovin ČR do EU států v roce 2022.....	39

8.4 Seznam zkratk

AZO – Agrární zahraniční obchod

Cefta – Středoevropská zóna volného obchodu

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská Unie

Gafta – Sdružení pro obchod s obilovinami a krmivy

HDP – Hrubý domácí produkt

LFI – Lafayův index

OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

SOP – Společná obchodní politika

SZP – Společná zemědělská politika

UNECE – Evropská hospodářská komise

USD – americký dolar

WTO – Světová obchodní organizace

